

Magosfalva (Mogoșești – Siret)

A Románvásárt övező nagy katolikus tömb színmagyar településeinek az övezetét vegyes lakosságú falvak veszik körül. Ilyen fele részben katolikus település Magosfalva is.

Magosfalva a hajdani Román megye legészakibb településeinek egyike, 30 kilométer távolságra fekszik északnyugatra Románvásártól, 15 kilométerre Paskántól délre, 90 kilométerre Jászvásártól, a Románvásár–Paskán-vasútvonal állomása, a Szeret jobb partján, felső teraszának a peremén.

Földrajzi környezetét a Moldva–Szeret-folyóköz, a Szucsávai-fennsík déli nyúlványa és a Szeret-völgy jobb oldali teraszainak a komplexuma alkotja. A teraszokat argiloiluvialis szürke vagy barna podzolosodott talaj borítja, míg a sík völgyet hordalék- és pocsolyatalaj.

A Szeret partja mentén bronz éremkincset találtak az i. sz. 1–2. századból és ezüstérmeket a 16. századból.

Nevét a Mogos nevű alapítójától kapta.

Oklevélben már 1454-ben említették.¹ 1503. szeptember 30-án Ștefan cel Mare (Nagy István) vajda a neamți kolostornak adományozta azzal a szándékkal, hogy életében minden vasárnap szertartást végezzenek érte és a feleségéért, s halála után gyászistentiszteletet minden szerdán századokig.² A továbbiakban Magosfalva a neamți kolostor birtokában maradt. Egy 1677. január 8-án kiadott okiratban megemlézték, hogy Mogoșești a neamți kolostor fiókkolostora.³

Ez a kolostor a 16. század végén elpusztult. Erdélyből jött magyar telepesek másodlagos migrációval népesítették be a 18. században.⁴

Az 1792. évi osztrák katonai térkép leírásában „Mogosesty” néven szerepelt mindössze 11 házzal, 3 családfővel, akik egy ló- és 4 ökörfogatot tudtak kiállítani.⁵

¹ Obreja, 1979. 154.

² Gabor, 1996. 178.

³ Uo. Forrás: *Catalog de documente*. vol. III. 308. doc. 1424.

⁴ *Révai új lexikona*. XIV. 2004. 591.

⁵ Domokos, 1987. 104.

A katolikusokat először a halasfalvi plebánia 1821. évi *Status Animaruma* említi „Mogoscest” falunév alatt 14 családdal.¹

Jerney János Halasfalva félegyházaként említette, ahol 100 katolikus hívő él, már nem tudnak magyarul, de vannak román részes családok, akik közt gyakori az „Ungur” (Magyar) családnév. Feltételezte ezeknek a magyar eredetét. Jerney azt állította, hogy magas hegyen feküdt szép kilátással Jászvásár felé.²

Kovács Ferenc a jászvásári apostoli vikariátus 1857. évi kimutatását közölte, amely Mogoscesti néven említette 96 katolikus lakossal.³

Román megye földrajzi szótára, amely a 19. század végén jelent meg, a Szeret folyó jobb parti helyzetét említette, 150 ház volt a faluban 164 családfővel, illetve 571 lakosa volt, akik közül 100 család és 250 személy magyar volt, 2 család zsidó, a többi román.⁴ Nagyvásárokat szeptember 14-én tartottak. Volt két templom: egyik katolikus, másik ortodox. Itt volt egy mozgóhid a Szereten.⁵

Weigand Gusztáv német nyelvészprofesszor, aki moldvai tanulmányúton vett részt, Magosfalvát az *sz-ező* beszédű, románokkal vegyes lakosságú csángó falvak csoportjába sorolta be.⁶

A jászvásári katolikus püspökség 1902. évi sematizmusában 247 katolikus lakosát említették.⁷

N. Ciocan a *Román megye katolikus keresztények* című monográfiájában katolikus kápolnáját és katolikus népességét említette, amely 60 családfőből, illetve 346 lélekből állt (70 férfi, 67 nő, 106 fiú és 103 lány).⁸

A falu népessége a következőképpen növekedett: 1891-ben 571, 1912-ben 816, 1930-ban 843, 1966-ban 1014, 1977-ben 915 lakosa volt.⁹ 1992-re 792-re apadt a lakossága.¹⁰

¹ Gabor, 1996. 178.

² Jerney, 1851. I. 194.

³ Kovács, 1870. 48.

⁴ Condrea, 1891. 73.

⁵ Uo.

⁶ In: Domokos, 1987. 128. Forrás: Gustav Weigand: *Fremde Elemente in der Moldau*.

⁷ Auner, 1908. 80–81.

⁸ Ciocan, 1924. 66.

⁹ Obreja, 1979. 154.

¹⁰ *Révai új lexikona*. XIV. 2004. 591.

Római katolikus lakossága 1851-ben 178, 1902-ben 247, 1930-ban 308, 1992-ben 390 fő volt.¹

Számuk egyenletesen növekedett, s 2005-ben elérte a 246 család-, illetve 721 hívőszámot.²

Katolikus templomát 1874-ben építették, és Jézus Szent Szívének tiszteletére szentelték fel. A Misszió 1894. évi sematizmusában épülő templomáról számoltak be. Ezt a templomot 1922-ben átépítették téglából, és kisebb módosításokkal ma is létezik.³

1980-tól vált önálló plebániává. Két fiókegyháza Kozmafalva és Muncelu de Sus (Felsőmuncsal).

A falu gazdasága jellegzetes állattenyésztő agrárgazdaság. A község 3821 hektár földalapjából 2834 ha volt mezőgazdasági terület. Ebből 2333 ha szántó és 302 ha legelő. Van még 390 ha fölötti erdős területe.⁴

A falu határában homok- és kavicsbányák vannak. Ezenkívül malom, mezőgazdasági termékek üzlete, kereskedelmi és szolgáltatási egységek vannak a faluban. Van áruháza, szülőotthona, orvosi ellátóközpontja, fogászata, valamint gyógyszerháza. A Román–Paskánvasútvonal állomása, és korszerű műút köti össze Jászvásárral.

Magosfalva azok közé a vegyes települések közé tartozik, ahol a katolikus lakosság az utóbbi időben került többségbe a faluban, s bár nem tudta megőrizni ősei nyelvét, vallásában és hagyományaiban őrzi etnikai jellegét.

¹ Uo.

² *Almanahul Presa Bună*. 2005. 328

³ Gabor, 1996. 178.

⁴ Obreja, 1979. 154.

Magura (Măgura) ~ Oszebicmardzsinén, Küsbikk (Cujbicu)

Barát fiókegyháza, amelyet hiába keresünk a régi forrásokban, mert csak a legutóbbi közigazgatási reform után jelenik meg ezen a néven mint Bákó városi alárendeltségű községe. Hosszas nyomozás után rájöttem, hogy a régi dokumentumokban ez a falu Oszebic Mardzsinén néven szerepelt, amelyet felszámoltak és beolvastottak az újonnan megalakult Magura községbe.

Magura a Nagel patak mentén fekszik, a Küsbikk domb lábánál, a patak bal partján. A községet a Magura, a Küsbikk, a Krihána (Crihana) és a Kalugara dombok tagolják. Egy községi út szeli át, amely a 29 kilométerre levő Nádas (Nadisa) falu felől betorkollik a Bákó-Mojnest megyei útba. Bákótól 9 kilométerre keletre fekszik, Lujzika-lagortól 3 kilométerre északra, amelytől a Krihána domb választja el. Ez a község a régi Nagykalagor és Küsbikk falukat foglalja magába.

Nevét a Terebes és a Negel patakok közt emelkedő dombcsúcsról nyerte. Küsbikk (Cujbic) a Negel bal partján, a Küsbikk domb lábánál terült el, míg Nagykalagor (Călugăra Mare vagy Ungureni) Nicu Ruset országbíró régi birtokán helyezkedett el, és az 1833. évi közigazgatási reform óta nevezik Nagykalagornak.

Mindkét település egy ősrégi birtokon helyezkedik el, amelyet a 15. század elején említettek oklevélben: 1409. január 28-án Alexandru cel Bun (Jó Sándor vajda) Giurgiu Ungureanu úrnak adományozta Ungureni falut, ahol Sohodolul háza és szőlőse van, amelyet ő ültetett.¹ Később még több birtokváltás után a bistriíjai (besztercei) kolostor birtokába került. Egy vélhetően hamis oklevél 1498. november 13-án megerősíti a kolostort a falu birtokában, leírva részletesen a határait is.²

Természeti környezetét tekintve a Szub-Kárpáti-dombsor és a Szeret-völgy kontaktövezetéhez tartozik. A Kárpátok előmélyedésében lévő újharmadkori rétegek külső övezetének a rétegei már nem gyűrőd-

¹ Gabor, 1996. 172.

² Uo.

tek meg, csak kiemelkedtek a neogén (újharmadkor) végén: homokkövekből, konglomerátumokból, agyag- és márgarétegekből állnak, jó és közepes termékenységű degradált csernozjom-, rendzina- és szürke erdei talajakkal.

Jerney János 1841–1845. évi utazása alkalmával összeállított faluleírásaiban már szerepelt Kusbikk néven, mint Kalugyer félegyháza, Răducanu birtoka. 70 katolikus lakosa csángómagyar volt, de nyelvüket kevesen tudták.¹

A Katolikus Misszió 1850. évi sematizmusában is „Kusbik” néven szerepelt 48 katolikus lakossal, templom nélkül.²

Kovács Ferenc a jászvásári katolikus vikariátus 1857. évi kimutatását közölte, amelyben szintén megemlítik, ez alkalommal „Oszebic Margineni” néven, 105 magyar nyelvű katolikus lakossal, mint Kalugyerpataka félegyházát.³

Bákó megyének a 19. század végén megjelent földrajzi szótárában bemutatták a falut és a községet is. A faluban 72 családfő és 262 lélek élt, 9 lovat, 111 szarvasmarhát és 34 sertést tartottak.⁴ A község összlakossága 872 volt, akik közül 452 román, 372 magyar és 48 izraelita volt.⁵ 230-an mezőgazdasággal, 1 mesterségüzéssel foglalkozott. Volt még 5 kereskedő, 7 szabadfoglalkozású, 15 munkás és 10 szolgáló.⁶

A Magura és a Kusbikk dombokat erdő borította. A szőlősők 74 hektár területet foglaltak el, majd a filoxéra támadása után több mint 126 hektárt. Így jelentős szőlőtermesztő vidéknek számított.⁷ A falu birtokosai Tisescu és Brosteanu bojárok voltak. A szohodoli részen nagy sótartalmú ásványvízforrások törnek felszínre.

Sebestyén Ede az 1902. évben a jászvásári érsekség székesegyházai közt Cujbic (Kusbikk fonetikus átírása) néven említette mint Bákó félegyházát.⁸

¹ Jerney, 1851. I. 191.

² Gabor, i.m. 172.

³ Kovács, 1870. 50.

⁴ Racoviță, 1895. 402.

⁵ Uo. 403.

⁶ Uo.

⁷ Uo.

⁸ Sebestyén, 1904. 39.

Az 1930. évi népszámlálás alkalmával Osebiți Mărgineni és Kusbikk is megjelenik az adatoknál felsorolva. Akkor 309 lakosából 66-on voltak katolikusok. 7-et magyar nemzetiségűnek és 4-et magyar anyanyelvűnek írtak be.¹

Az 1992. évi népszámlálás adatai közt Măgura községben 4002 lakost tettek közzé.²

2005-ben 54 család és 167 katolikus lakos alkotott kis közösséget.³

1997-ben épült templomát Jézus Arcának Szineváltozása tiszteletére szentelték fel. A templom építése még folyamatban van. Jelenleg a baráti plebánia fiókegyháza.

A falu lakóinak nagy része régen mezőgazdasággal foglalkozott. Ma a felduzzadt népesség nagy része a város üzemeiben, vállalataiban alkalmazott. S a falu jellegzetes elővárosi településsé alakult át. A község határában jó minőségű agyagot bányásznak.

Magyarberlest (Sprânceana)

A Bahluj egyik mellékfolyója, a Gurgujáta mellett egy magyar katolikus falu húzódik meg, amelyről alig tudunk valamit. A legtöbb magyar kutató is csak megemlíti, de összekeveri a különböző neveket. Külön emlegetik ugyanannak a helységnek két elnevezését (Domokos és Lükő is).

Magyarberlest a 110 méter magas Sprânceana domb oldalában és a Bahluj bal oldali síkján, a Gurguiatu bal partján helyezkedik el a Herló–Podul Iloaei-vasútvonal mellett az erbiceni állomás közelében, Jászvásártól 26 kilométer távolságra. Erbiceni község faluja.

A Sprânceana név hegyormot, homlokot is jelent. Innen származik a település most használatos hivatalos neve.

Régi neve, a Bârlești Unguri (Magyarberlest) szótöve („bâr”) báránykát jelent.

¹ Domokos, 1987. 171.; Manuilă, 1938. 537, 32–33.

² *Datele recensământului – Moldvai Magyarorság*, 2003. 3. 11.

³ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 317.

A Gurguiatu folyócska 31 kilométer hosszan szeli át a Mezőséget, s Podul Iloaeinél ömlik a Bahlujba. Ez a vízfolyás arról nevezetes, hogy egész hosszát tavak füzére alkotja. Ezekből öntöznek, itatnak és halásznak. 24 négyzetkilométer vízgyűjtő területéről minimális vízhozamot gyűjt össze.

Természeti feltételeit tekintve a Moldvai mezőség déli övezetében, középszarmata agyagok, márga- és homokrétegekből álló altalaján a Bahluj teraszainak negyedkori üledékei telepedtek. A domborzatot 200 méternél alacsonyabb dombok-halmok barázdálják. Erózióknak kitett lejtőin gyakoriak a suvadások, lejtőmozgások, ezért szükség van a lejtővédő berendezésekre. Talajai gyengén és közepesen leöblített csernozjomok, míg a völgyekben hordalék-, pocsolya- és sós talajok vannak.

Egy ártéri teraszon bronzkori, népvándorlás kori és feudalizmus korabeli kerámiát tártak fel, ami mutatja, hogy az itt átvonuló vagy ide vetődő őslakók hosszabb-rövidebb ideig megtelepedtek ezen a termékeny tájon.

Iosif Gabor a katolikus közösségek szótárában azt közölte, hogy e falu első telepesei 1844 körül jöttek Horlestről, és az erbiceni nagybirtok szomszédságában telepedtek le a Bahluj bal partjára.¹ 1845-ben két keresztlőt jegyeztek le, Horlesten is előforduló családnevűeknek, amiből arra következtetnek, hogy az új telepések, a magyar telep agrármunkásai onnan jöhettek.²

A 19. században megjelent *Jász megye földrajzi szótára* beszámolt a falu keletkezéséről. Lakói magyar eredetűek, akiket Gh. Sturdza földbirtokos telepített le a 19. század második negyedében. Később a földtörvény alkalmazása után jutottak földhöz az idetelepített magyarok.³ A 3000 hektáros birtokból 300 hektárt szétosztottak a lakók közt.

¹ Gabor, 1996. 252.

² Uo. 253.

³ Chiriță, 1888. 25.

Jerney János a 19. század 40-es éveiben már megemlítette mint Horlest fiókegyházát, új templommal és 125 katolikus lakossal, akik jobbára csángómagyarok voltak.¹

A Misszió 1850. évi sematizmusa „Berlești” néven említette 63 hívővel és Szent Mihály arkangyal tiszteletére felszentelt templommal.² Az 1874. évi sematizmusban azt is megjegyezték, hogy temploma fából épült.

Kovács Ferenc két különböző plebánia fiókegyházaként is megemlítette Kotnárnál és Horlestnél is. Előbbit fogadhatjuk el reálisnak, ugyanis templomát és 76 lakosát is megemlítette.³

Jász megye földrajzi szótára megemlítette katolikus templomát, amelynek nincsenek gondozói, kiszolgálói.⁴ Tartottak 182 szarvasmarhát, 45 lovat, 250 juhot és 28 sertést. Megjegyezte, hogy a legjobb fajmarhákat ebben a faluban tenyésztették, amelyek a kereskedők legkeresettebb árucikkei voltak.⁵

A kis katolikus közösség, ellentétben a többi teleppel, továbbra is megőrizte magyar jellegét. 1912-ben 235, 1930-ban 196, 1966-ban 416, 1977-ben 441 lakosa volt.⁶

2005-ben 120 család, illetve 369 katolikus élt a faluban.⁷

Első katolikus templomát 1845-ben fából építették, és Szent Mihály arkangyalnak szentelték fel.⁸ 1887-ben azt közölték, hogy temploma romos állapotban van, majd 1888–1889-ben kibővítették. Ezt a templomot 1961-ben lebontották, majd 1961-ben vályogtéglából új templomot emeltek, amelyet Szűz Mária Születésének tiszteletére szenteltek fel. 2004 óta a Podul Ileaiei plebánia fiókegyháza.

Ez a falu is földművelő és állattenyésztő gazdasággal rendelkezik. Gabonát, ipari és gyógynövényeket termesztenek, valamint takar-

¹ Jerney, 1851. I. 164.

² Gabor, 1996. 253.

³ Kovács, 1870. 47.

⁴ Chiriță, 1888. 25.

⁵ Uo.

⁶ Obreja, 1979. 210.

⁷ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 331.

⁸ Gabor, 1996. 253.

máynövényeket és zöldséget. Határában agyagkitermelés folyik. A faluban kereskedelmi egységek alakultak. Vegyes üzlete és büféje van.

Magyarberlest egyike az Észak-Moldvába telepített magyar közösségeknek, amelyek itt egy kis falut alkotnak.

Magyarfalu (Arini)

Magyarfalu Bákó megyében található, Bákótól délkeletre, tőle mintegy 50 km-nyire. Ha felfelé haladunk a Zeletin mellékfolyója, a Berhei völgyében, jobb oldali mellékpatakjának, a Gajcsánának völgyében meg fogjuk találni ezt a falut – régi nevén Magyarfalut, mai nevén Arinit. A legközelebbi csángó település észak felé, 8–10 km-nyire innen, a Soci patak völgyében: Vládnik, másképpen Lábnik. Ez a völgy azonban már a Szeret felé halad.

Magyarfalu Bákó megye legkeletibb csángólakta települése. Azok közé a Prut és a Szeret között fekvő falvak közé tartozik, amelyek a Szeret-völgyi magyarság kirajzása révén keletkeztek az utóbbi négy évszázadban.

A 19. és 20. század fordulóján kiadott *Románia nagy földrajzi szótára* megállapítja, hogy lakói, akik a legutóbbi 300 évben Bákó megyéből jöttek, mind magyarok.¹

A néphagyomány szerint a település még régebben keletkezett. Úgy tartják, hogy lakói a törökök elleni háborúk idején, vagy még régebben, Szent László király idejében települtek ide. Gajcsánában valószínűleg székelyföldi menekültek is letelepedtek a madéfalvi veszedelem idején. A falu azonban alapvetően moldvai eredetű. Lakói ráadásul csúfnévként használják a „szekuj” („székely”) szót, a lábniakiakat boszszantják vele. Azok meg viszont, „nagykalapos csángók” gúnynévvel illetik a magyarfalusiakat. Az ariniek szokásai, népviselete valóban hasonlóságot mutatnak a Szeret-völgyi csángókéval.

Elsőnek Jerney János magyar utazó írt a magyarfalusiakról. A magyarok őshelyeit felkutató útján jutott el a faluba, 1844–1845-ben. 115 családot és 524 lelket talált itt, mind magyarul beszélő, katolikus

¹ Lahovari et al., V. 1902. 690.

magyarokat.¹ Jerney mint Sturdza Aleco főrendű bojár birtokát mutatta be, Velény főkegyházaként, amelynek lakosai Bukovinából származnak. A 20. század elején 418 magyar lélek élt itt.² Az 1930. évi népszámlálás 843 lelket talált, közülük 837-en vallották magukat magyarnak.³ Az 1992. évi népszámláláskor 1337 lakost találtak a faluban, közülük 1325-en voltak katolikusok. A Tánzos Vilmos néprajzkutató által készített felmérés tanúsága alapján mindnyájan beszélnek magyarul.⁴ 2005-ben 393 család, illetve 1377 katolikus lakosa volt.⁵

¹ Jerney, 1851. I. 176.

² Lahovari et al., V. 1902. 690.

³ Domokos, 1987. 635.

⁴ Tánzos, 2001. 165.

⁵ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 316.

A moldvai katolikus templomok 1871–1872. évi statisztikája megemlítette, hogy a gajcsánai katolikus templomot 1844-ben építették fából. Szent István magyar királynak szentelték. Másik templomát 1914-ben kőből-téglából építették. Ez a templom súlyosan megrongálódott az 1977. március 4-i földrengéskor, ezért le kellett bontani, s 1980-ban teljesen újjáépítették. Régi védőszentjét lopva kicserélték István vértanúval. A régi Szent István-képet Domokos Pál Péter még látta 1932-ben. Az új templomot Szent Szűz Mária születésének tiszteletére szentelték fel. 1960-ig a velényi plebánia fiókegyháza volt. Azóta önálló plebánia.

A falu leggyakoribb családnevei: Ábrahám, Bácsi, Bándi, Béres, Bíró, Bodó, Bogdán, Csernik, Furulyás, Gál, Gyurka, Jancui, Kati, Polgár, Tállász, Vadána, Vass, Zsigmond.¹

Iosif Gabor a *Moldvai katolikus közösségek szótárában* cáfolni próbája Magyarfalú lakóinak a magyar voltát, s bizonyításként felhossa az 1841. évi összeírás neveit, ahol szerinte sok román név is szerepelt, tehát a katolikusok a Székelyföldön elmagyarosított románok voltak. 100 családfeje nevét sorolja fel, amelyek nagy része román helyesírással írt magyar név. Ha néhány román név lenne is, tudnunk kell, hogy Gajcsána több közeli falu neve, amelyek közül az általunk bemutatott falu Gajcsána-Magyarfalú, Gajcsána másik faluja ma is román település. És íme az általa közölt gyakoribb nevek, zárójelben az eredeti név magyar helyesírással: Fodor, Jicman (Zsigmond, 4-4 család), Abraham, Balint, Bonde (Bende), Budău (Bodó), Căliman (Kelemen), Iștoc (Istók), Iancu, Giuratul (3-3), Aurar, Biro, Bogdan, Cadar (Kádár), Căta, Turbatul, Fini, Ghiurca (Gyurka), Ianoș (János), Cojan, Iștoc (Istók), Văș (Vas, 2-2) stb.² A Turbatul név például „veszett”-et jelent, amelyet szintén egy románul nem tudó magyarra mondhattak.

A falu a következő részekből áll: Nagyfalú (a legrégebbi rész), Kót, Külső Kót, Alsó Kót, Arinósza, Bándi, Burdozsén, Zsórát Kótyta, Tocsilásza. Utcák: Bécsi út, Arinósza út, Kóti út, Nagyfalú uttya stb. Szántók: Bodó kapuja, Szélmalom, Rézorok, Cserefa teteje, Csibi

¹ Domokos, 1987. 234–236.

² Gabor, 1996. 13–14.

ugara stb. Legelők: Futás, Gergé ugara, Isláz, Nyomások. Bokrosok: Kádár cilhája, Bálint bokrosa, Cserés oldal, Belső futás, Demokné ódala. Erdők: Nagyerdő, Cserés, Hosszú erdő, Esztát erdeje. Hegyek: Kövek alatt, Szilfa hegye. Patak: Csorgó pataka. Szőlősök: Deák szőlője, Kotijok szőlője.¹

A falu lakói mindig büszkék voltak magyar származásukra, s sokszor észrevételezték, hogy ők jobb magyarok, mint a látogatók. Valóban igaz, ha annyi évszázadon át meg tudták őrizni magyar anyanyelvüket és katolikus hitüket. 1940-ben 40 család Magyarfaluból is kitelepedett Magyarországra, s újabb 100 család készült, akiket a hatóságok akadályoztak meg, hogy el tudjanak menni. Egyeseket a határról térítettek vissza.

Magyarfaluban született a moldvai táj szerelmese, a *Moldvai Magyarország* folyóirat munkatársa, Iancu Laura költő, számos szépirodalmi mű szerzője. Költészete gyönyörű irodalmi magyar nyelvet közvetít olvasóihoz. A falu fiatalságával való foglalkozása terén is vitathatlan érdemei vannak.

Magyarkorni (Cornii Unguri)

A husztvárosi katolikusok sokáig legnépesebb közössége volt a magyarkorni, amelynek külön temploma volt, s amely a település északi részén külön falu volt, s ma is külön plebániát alkot.

Közigazgatásilag ma Husztváros külvárosa.

Bandinus korában, a 17. században még a városban többségben voltak a magyarok, de az ortodox püspökség térhódítása következtében fokozatosan kiszorultak a városból, s a katolikusok többsége Korniba települt. Az utóbbi időben sokan beköltöztek a városközpontba, így a két plebánia ma hasonló méretű hívőszámmal rendelkezik.

A Misszió prefektusa, Ioan Hrisostomul Dejoannis 1762. április 9-i jelentésében beszámolt arról, hogy a városban lévő Szent Kereszt-templom mellett a városon kívül, másik templom van egy erdőben,

¹ Halász, 1981. 19.

páduai Szent Antal tiszteletére felszentelve, ahol a katolikusok többsége él. A templom mellett van a lelkész lakóhelye és egy csomó gyümölcsfa.¹ A moldvai katolikus templomok helyzetéről készült névtelen jelentés, amely valószínűleg 1776-ban készült, „Alcorni” néven említette 200 katolikus hívővel.² Kezdetben a korniak is a város temetőjébe temetkeztek.

A 19. század végén megjelent *Fälci megye földrajzi szótára* szerint 2 és fél kilométerre van Epurenitől, a község központjától a Cornii dombon. 217 családfő, illetve 783 lélek volt a lakosszáma, akik mind magyar eredetűek és római katolikusok.³ Úgy tartják, hogy az ősi Bența lakóinak az utódai, amelyet a tatárok felégettek és amely egy hajdani „Székely Vásárhely” helyén alakult ki.⁴

Ez a település hajdan híres volt dohánytermesztéséről, még az általi monopólium bevezetése előtt. Volt itt egy katolikus pap és egy kántor. A falu határa az állam kezében volt, amely régen a husztvárosi püspökség birtoka volt.⁵

A hagyomány szerint Kornik legrégibb temploma a falu északkeleti részén, a dombon volt a Kornik utca felső végében a „Bența” nevű helyen, ahol minden húsvét utáni kedden körmenet keretében emlékeztek meg a halottak lelkeiről. A templomot a mai helyén 1805 és 1808 közt építették téglából és zsendellyel fedték be. Az egyházi adók kimutatásában fennmaradt, hogyan járultak hozzá a különböző falurészek, Cotroceni, Cârta, Cornii Deal (Kornik Domb) és Cornii Vale (Kornik Völgy) lakói. A Misszió prefektusának engedélyt kellett kérnie a telep tulajdonosától, a husztvárosi püspöktől, Meletie Brandraburtól, rámutatva, hogy a régi templom is ezen a helyen volt. Az engedélyt ez alkalommal elnyerték.⁶ Ezt a templomot 1840-ben újjáépítették és növelték, a hívők és külföldi gyűjtés folytán kapott adományok segítségével. 1898–1904 közt újból bővítették. Közben megváltozott az úthálózat helyzete, s a templom bejárat nélkül maradt. Ezt újabb bővítéssel ol-

¹ Gabor, 1996. 136., 139.

² Uo. 139.

³ Chiriță, 1893. 35.

⁴ Uo. 11.

⁵ Uo. 35.

⁶ Uo. 140.

dották meg 1932-ben, amikor a két sekrestyéhez két tornyot építettek. A harangtornyot is felülemelezték, amely aztán az 1940. évi földrengés idején leomlott, lerombolva a templomot egészen a keresztig. Az újjáépítés csak 1957-ben fejeződött be.¹

A magyar utazók mind megemlítették Nagyarkornit. Így Gegő Elek 1838-ban, majd Jerney János, aki megemlítette, hogy a katolikusok most Korninévű, északi részén laknak. Az itteni magyarok – fájdalom – már nem tudnak magyarul, két család: a szabófalvi származású Farkas és a székely Biró család kivételével. Megjegyezte, hogy 1646-ban még a misét is magyar nyelven tartották. A templom képei alatt és a temető keresztjein oláh feliratok voltak. Az iskolában a tanítási nyelv román volt.²

A 91 éves Ili Patraș szerint a Petrás (Patraș) és Pali (Păli) családok ősei Csöbörceokról költöztek ide.³

2005-ben „Huși Corni”-ban 1277 család, illetve 3315 katolikus lélek élt.⁴ Templomának a védőszentje Szent Szűz Mária születése. A korni katolikus plebánia 1598 óta működik, egyike a legrégebbieknek.

Marasest (Mărașești)

Mărașești Vrancea megyei kisváros, amelynek kis katolikus közössége, katolikus kápolnája van. A katolikusok a 20. században többen voltak, az utóbbi időben csökkent a lélekszámuk.

Mărașești az Alsó-Szeret mély alföldjének az északi övezetében, a Susica (Șușița) és a Zăbrăuți Szeretbe torkollásának a közén helyezkedik el 70 méter tengerszint feletti magasságban. A Foksány–Bákó-országút mentén található Dél-Moldva egyik legjelentősebb vasúti csomópontjában, 20 kilométerre Foksánytól és 83 kilométerre Bákótól.

¹ Uo.

² Jerney, 1851. II. 37.

³ Lükő, 1936. 180.

⁴ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 326.

Természeti környezete a Foksány–Galac-törésvonalhoz tartozik, ahol a Kárpátok, a Moldvai-fennsík közt keletkezett erős süllyedékben 3000 méter vastag paleogán-quaternár (negyedkori) üledéktakaró (kavics, homok, agyag, lösz) képződött. Itt pattannak ki a legerősebb romániai földrengések is. A felszínen termékeny csrenozjomtalajok képződtek.

A település kis házcsoportból alakult ki, majd vásárhely jött létre, s a vasútépítés után jelentős kisvárossá növekedett. Először 1455-ben említették.¹ 1774-ben az első népszámlálás is megemlítette.²

Putna megye földrajzi szótára a 19. század végén 500 családfővel és 1717 lakossal említette, akik közül 1616 román, 33 magyar, 23 olasz, 10 görög, 7 bulgár, 6 porosz és 22 egyéb nemzetiségű volt.³ Vallási megoszlásuk szerint 1632 ortodox, 48 katolikus, 9 lipován, 22 izraelita és 6 protestáns lakosa volt.⁴

321 házból állt a település, s 418 földműves mellett 59 kereskedő, 12 kézműves, 8 iparos, 18 munkás és 46 szolgáló élt ott. 1893-ban 38 szőlőtermelő volt, és 140 méhkaptárt is tartottak.⁵

A birtok tulajdonosa Ulysse Negroponte volt, aki modern mezőgazdasági felszereléssel rendelkezett, kovács- és faipari műhelye is volt. A szokásos mezőgazdasági termékeken kívül (gabona, zöldség, szénafű) repcét termesztettek nagy mennyiségben.

A katolikusokat először a Misszió 1850. évi sematizmusa említette, akik száma gyorsan növekedett a vasúti közlekedés beindulása után.⁶ A magyar utazók közül Kovács Ferenc említette Maricesti néven, a jászvásári katolikus vikariátus 1857. évi nyilvántartása alapján, aki mint Foksány fiókegyházát említette meg 6 hívő személlyel.⁷

¹ *Dicționarul Enciclopedic Român*. IV. 2001. 324.

² *Tezaurul Toponimic al României, Moldova*. I. 1992. 704.

³ Canianu–Candrea, 1987. 171.

⁴ Uo.

⁵ Uo.

⁶ Gabor, 1996. 173.

⁷ Kovács, 1870. 53.

Az 1930. évi népszámláláskor 4532 lakosából 178 volt katolikus, akik közül 91 magyar származásúnak és 81 magyar anyanyelvűnek vallotta magát.¹

A 2002. március 18-i népszámlálás alkalmával 11 777 lakosából 11 505 román, 223 cigány, 5 ukrán, 3 török, 1 olasz és 37 más nemzetiségű mellett csak 3 személyt jegyeztek magyarnak.²

2005-ben 11 család és 32 lélek volt a katolikusok száma.³

Katolikus kápolnáját páduai Szent Antal tiszteletére szentelték fel. Régen Foksány fiókegyháza volt, 1996 óta a tekucsi plebániához tartozik.

Mărășești az I. világháború idején 1917. július 24. és augusztus 19. közt nagy harcok színtere volt: az V. román hadsereg 5. divíziója harcolt itt a németek ellen. Itt és a csángóföldi: a templomfalvi (Cireșoaia) és az ojtói (gorzafalvi) csatákban sikerült megállítani a német offenzívát.

Mărășeștin 1922–1924 közt hatalmas mauzóleumot emeltek, amelybe az elesettek csontjait temették.

A mai Mărășești jelentős közlekedési csomópont és iparközpont. 1984–1994 közt völgyzáró gátat építettek a Szereten, amelynek a vízgyűjtő tava 10,5 kilométer hosszú és 800 méter széles, s 44 millió köbméter vizet tárol. 1995-ben helyezték üzembe a 44 MW-os vízierőművet a szomszédos Călimăneștinél.⁴

Ipari üzemei közül megemlítjük vasúti javítóműhelyeit, üveg- és betonelemgyárát, vegyi üzemeit, amelyek műtrágyát, festékeket, mosószerket, szappant gyártanak, valamint élelmiszerüzemeit. Van egy szarvasmarha-tenyésztő farmja is.

1908-ban várossá nyilvánították.

Műemlékei közül a Mauzóleum mellett megemlítjük ortodox templomát, amelyet 1830–1835 közt építettek, és 1928-ban kifestettek.

¹ Domokos, 1987. 240.; Manuilă, 1938. 696, 530–531.

² *Anuarul Statistic al Recensământului*. 2002. *Anexe populație pe etnie pe județe și localități*. 73.

³ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 338.

⁴ *Dicționarul Enciclopedic*. IV. 2001. 324.

Mardzsinén (Mărgineni)

A Terebes-völgy egyik, többségében katolikus faluja Mardzsinén. Baráttal és Terebessel szomszédos nagy falu, amely Bákó peremi településének is számítható. Egyes bákói üzemek itt épültek fel. A város közelsége azonban minimálisra csökkentette a magyar szót, s az emberek tudatában ma már néhány kivételtől eltérően csak magyar eredetük tudata maradt meg. Ennek a tudatnak a kiölésén fáradoznak a román nacionalizmus szolgálatába szegődött Jászvásárban végzett teológusok.

Mardzsinén Bákótól 6 kilométerre fekszik északkeletre, a Bákó-Mojnest-országút és a vasútvonal kereszteződésétől 5 kilométerre. Két szelíd lejtésű dombra települt, amelynek házai mintha át akarnák karolni az öreg várost. A település neve is peremi helyzetére utal, s azt jelenti, hogy valaminek a széle. Szó szerint „peremiek”. Áthalad a falun a bákó-mojnesti országút.

A katolikusok a hajdani Răchiți („Fűzek”) településről húzódtak ide, ahol a hideg crivăț szélről jobban védettek a Terebes patak völgyében. A katolikus statisztikák a 19. században három Mardzsinén nevű települést ismertek: Mardzsinén Munteni, a Terebes bal partján az ortodox templom és a községháza körül, a bejárati részénél; Mardzsineni Unguri (Magyarmardzsinén) a Terebes bal partján, a katolikus templom körül a Terebes-Cârligata patakok összefolyásáig; valamint a távolabb elhelyezkedő Mardzsinén Osebiți (Különböző), amely Küsbikk, Barát, Oszebic, Crihan és Nagykalagor falukat foglalta magába.

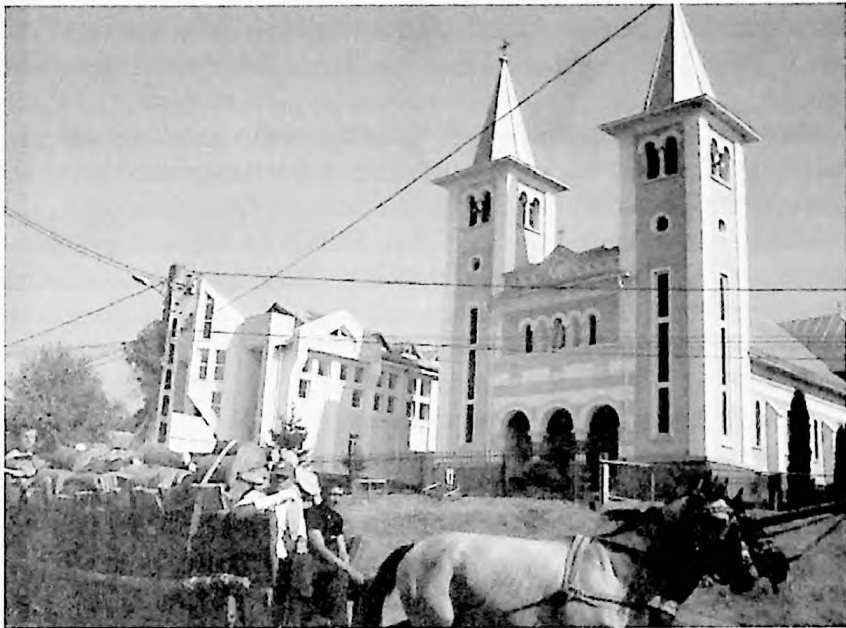
1619. április 20-án a mardzsinéni szerpap (diakónus) elérte, hogy megerősítsék a falu határában lévő birtok örökségében.¹ Ez volt a falu első okleveles említése.

A hagyomány szerint itt zajlott le a Ștefan cel Mare (Nagy István) vajda és a törökök közti csata, ahol a Cetățuia falurész különleges szerepet kapott. A környező faluk lakói döntően hozzájárultak a csata kimeneteléhez. Vitézségükért a vajda földhöz juttatta, s szabadparasz-

¹ Dancă, 1993. 2.

tokká tette őket, ezért nyerte el településük a răzeș (részes) nevet.¹ A 17. század végén Manolache Ruset megszerezte a szabadparaszti földek nagy részét. Utódai még növelték a birtokot, s egy szép nagy udvarházat építettek.²

Mardzsínén Munteniben 1432-ben épült régi templom volt, ahol 2 márványkő lap található görög nyelvű felirattal. Ez a fatemplom 1615-ben Trapezuntból hozott régi ikonnal is büszkélkedhetik.³ Ide temették el Matei Ghica (1753–1756) fejedelem Smaranda nevű feleségét. A 18. század végefelé a Ghica család temetkezőhelyévé vált. Ez a templom 1920. február 22-én éjszaka leégett, s 1927-ben téglatemplomot építettek a helyére.⁴ A Rusetestiek udvarháza arról vált híressé,

¹ Uo.

² Gabor, 1996. 174.

³ Racoviță, 1895. 358–359.

⁴ Gabor, 1996. 174.

hogy ott tartották fogva Stanislav Leszczinski (1704–1709) volt lengyel királyt, akit szászországi August váltott fel.¹

A katolikusok jelenlétét a Misszió prefektusának, Ioan Hrizostomul Dejoannisnak 1762. április 9-i jelentésében olvashatjuk, amikor „Marzinen” néven 3 közeli falujában (Fontinel, Marzinen, Terebes) együttesen 66 katolikus ház volt, illetve 458 hívő élt.² Egy valószínűleg 1776-ban írt névtelen jelentésben „Morginenó”-ban 190 hívő élt, templom nélkül.³

Magyarmardzsínén színmagyar lakosságú volt. Katolikus templomát 1889-ben építették. Addig a közeli Barát templomába jártak, amely a jelenlegi temetőben állt.

Mardzsínén Munteniben 1890-ben 580 lakos élt, Magyarmardzsínénben ugyanakkor 631, akik a szótár tanúsága szerint is mind magyarok voltak.⁴ A község összlakosságából 892-en voltak magyarok 505 román, 73 zsidó és 28 német lakos mellett. A katolikusok lelki gondozását két pap és két kántor látta el.⁵

A magyar utazók közül Zöld Péter említette először, aki 1764-től tevékenykedett Moldvában. 1781. január 11-én Csikdelnéről címzett, Batthányi Ignáchoz, Erdély katolikus püspökéhez intézett levelében is együtt említette a két települést mint Kalugyerpataka fiókegyházait.⁶

Jerney János a 19. század közepén megemlítette Mardzsínént, amelynek a házai hegyoldalban fekszenek. Részesek voltak, de régi nyelvük elveszett. Itt említette Küsbikk helynevet.⁷ Ő közölte, hogy hajdan Bákóban és Terebesen éltek a magyarok, de a háborús időkben új helyre, a dombok védelmébe telepedtek, szabadon birtokolva földjeiket. Így keletkezett Mardzsínén és Kalugyer is. A szomszédos bojárok kiforgatták őket szabadparaszti (räzes) birtokaik jogából.⁸

¹ Uo.

² Uo.

³ Uo.

⁴ Uo. 361.

⁵ Uo. 359.

⁶ Pater Zöld, 2002. 55.

⁷ Jerney, 1851. I. 114.

⁸ Uo.

Weigand Gusztáv, a tudós lipcsei professzor 1894–1902. évi tanulmányútján selypesen (régi magyar nyelvjárásban) beszélő községeket tanulmányozott, köztük Mardzsínét is, ahol 508 lélek élt.¹

Mardzsínén nevezetessé vált az aszumpcionista szerzetesek intézményéről is, akik építészeti szempontból is jelentős rendházat emeltek itt. Az elkötelezett fiatalokat készítik fel az egyházi szolgálatra. Vallási tárgyú könyveket és folyóiratokat nyomtatnak. Sok erdélyi görög katolikus pap is itt talált menedéket. Erről is nevezetes.

Már 1868-ban elemi iskolát létesítettek Mardzsínén Munteniben, amit az állam tartott fenn, s a községháza épületében helyeztek el, amely vályogból épült és rossz állapotú volt.² Nemsokára, még a századforduló idején új iskola épült: Nicolae Iorga is megemlítette Mardzsínét, s így írta le: „A községháza egy vityilló, de az elegáns iskola egyike a legjobbaknak az országban. Gondozatlan házikók ha láthatók, mások nagy ablakkal, sokszor egymás mellé építve, vésett fakapuk, teraszok, függönyök.”³

A 19. század végén megjelent *Bákó megye földrajzi szótárának* tanúsága szerint a falu lakosságának nagy része östermelő volt. 558 földműves, 122 kézműves, 2 iparos, 16 kereskedő, 10 szabadfoglalkozású, 25 munkás és 64 szolgáló élt a községben. Kukoricát, búzát, repcét, zabot, burgonyát, babot, kendert termesztettek. Nagy területet foglaltak el a szénafüvek, gyümölcsösök, szőlősök. 1890-ben 33,45 hektáron termesztettek szőlőt, amely 973,45 hl fehér és 45 hl vörös bort adott. A filoxéra támadása után még jobban megnövekedett a szőlővel borított területek nagysága, amely nemsokára elérte a 65 hektárt.⁴

A falu birtokosai Sandu Cruperschi ezredes, a Brăescu testvérek és D. Frunză voltak. A falu erdeje Pârâu Adânc (Mély Patak) néven ismert és 163 hektárt foglal el. A község területe 407 falcsa volt. 1865-ben kiosztottak 312 falka termőföldet, s 110 lakost juttattak földhöz. Az akkor hozzá tartozó falvakat leszámítva 24 lovat, 505

¹ Domokos, 1987. 127. Forrás: Weigand: *Fremde Elemente in der Moldau.*

² Racoviță, 1895. 359.

³ Iorga, 1972. II. 238.

⁴ Racoviță, 1895. 361.

szarvasmarhát, 548 juhot és 218 sertést tartottak. 1891-ben a juhok közel 700 kilogramm gyapjút termeltek.¹ Jelenleg a faluban nagyon lecsökkent a mezőgazdaságból élők száma. Sokan zöldséget termesztenek, amit Bákó piacain értékesítenek. Meg kell még említsük tejtermelő farmját is. Sokan az iparban helyezkedtek el. Több bákói üzemet éppen Mardzsinén területén helyeztek el. Egy nagy faipari üzem épült itt. Ezenkívül húsipari, bor-, szeszesital-, élesztő- és takarmányelőállító vállalatai vannak. Mardzsinén területén létesítették a bákói Avisan repülőteret.

1857-ben Kovács Ferenc Kalugyerpataka fiókegyházaként mutatta be. Akkor Magyar-mardzsinénnek 455, Mardzsinén Munteninek 167 katolikus lakosa volt.² Az 1902. évi sematizmusban a bákói plebánia fiókja 954 katolikus lakossal.³

Az 1930. évi népszámlálás alkalmával is a bákói plebánia fiókjaként szerepelt. Magyar-mardzsinén 937 lakosából 432 volt katolikus, s mindössze 3-at jegyeztek be magyar nyelvűnek s ugyanannyit magyar nemzetiségűnek. Mardzsinén Munteni 752 lakosából 737 volt a katolikusok száma. Összesítve 1574 lakosból 1169 (71%) volt római katolikus.⁴ 2005-ben 760 család, illetve 2140 katolikus lakosa volt.⁵

Első temploma 1889-ben a temető körzetében paticsból készült. A mai nagy temploma 1954–1960 közt új helyen épült. 1953-ban önálló plebánia alakult Mardzsinénben.

Máriafalva (Lărguța)

Ez a település a Bákó vidéki csángó tömb nyugati peremén egyike a legelszigeteltebb magyar falvaknak, dombok által körülvéve az erdők közt, amely a leghagyományörzőbb faluk közé tartozik, ezért a néprajz- és folklórkutatók kedvelt célpontja.

¹ Uo.

² Kovács, 1868. 50.

³ Auner, 1908. 81.

⁴ Domokos, 1987. 171.; Manuilă, 1938. 537, 32–33.

⁵ *Anuarul Presa Bună*. 2005. 328.

Máriafalva N. Bălcescu község faluja, amely a dombvonulat nyugati oldalán folyó Lărguța patak völgyfőjében helyezkedik el, amely már a Tázló vízgyűjtő területéhez tartozik. Bogdánfalvától nyugatra, Bákótól 20 kilométerre fekszik a Petricsika dombok nyugati oldalán.

A moldvai katolikusok helyzetéről készült egyik régi névtelen jelentésben, amely 1779–1794 közt készülhetett, beszámoltak arról is, hogy a Bogdánfalva melletti erdőségekben sok római katolikus és görög katolikus menekült van, akik erdőkitermeléssel foglalkoztak, és a lelki gondozásuk tekintetében javasolta, hogy járjanak közbe a balázsfalvi püspökségen, hogy küdjenek az ő hitükön lévő papot, mert nem akartak részt venni a misszionáriusok istentiszteletein. Ez a javaslat eredménytelenül végződött, mert az erdélyi ügyekben a jászvásári osztrák konzulátushoz kellett volna fordulni, aminek az lett volna a következménye, hogy felkutatják és elárulják őket. Így nagy részük szétszóródott és az ortodox hitre tért át.¹

A kevés ittmaradó Lărguța faluba telepedett le. A misszió 1850. évi sematizmusában 19 katolikus hívőt említenek „In Silvis et Dumetis” néven.² A továbbiakban évtizedeken át „Szarkutza” néven szerepelt, amelyről Kovács Ferenc azt írta, hogy telepített csángó falucska. A jászvásári katolikus vikariátus jelentésében mint Bogdánfalva fiókegyháza szerepelt, és 60 katolikus lakosa volt.³ A Misszió 1874. évi jelentésében is „Sărcutza” néven szerepelt 56 hívő lélekkel.⁴

A bogdánfalvi plebánia évi statisztikái 1888–1889-ben a települést Máriafalvának nevezik.⁵

Bákó megye 1895-ben kiadott földrajzi szótárában „Lărguța” néven mutatják be Sănduleni község falujaként. 1889-ben épült katolikus temploma volt, amelyet a falu lakói építettek. 29 család élt a faluban, illetve 114 lélek: mind magyarok,⁶ akik 3 lovat, 84 szarvasmarhát és 19 sertést tartottak.⁷

¹ Gabor, 1996. 162–163.

² Uo. 163

³ Kovács, 1870. 50.

⁴ Gabor, i.m. 163.

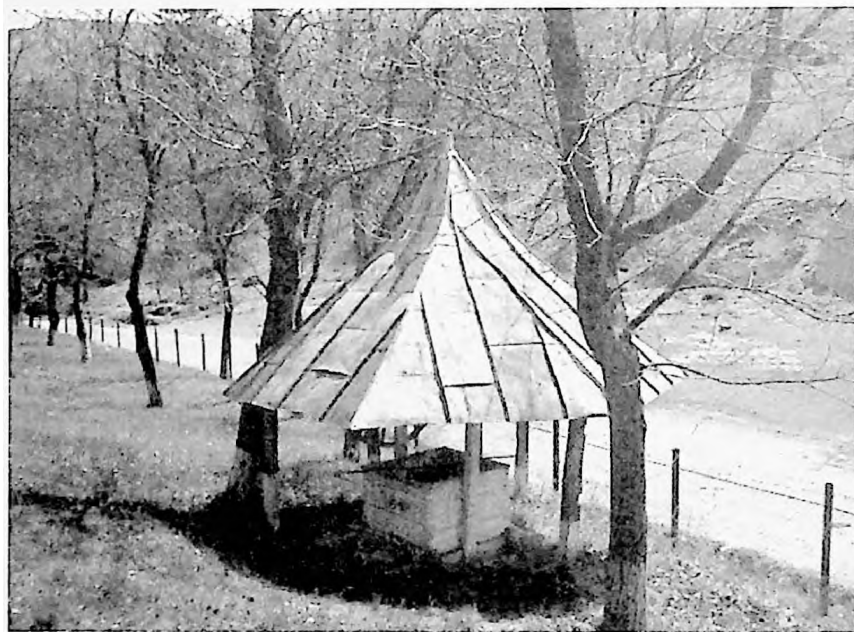
⁵ Uo.

⁶ Racoviță, 1895. 329.

⁷ Uo.

A jászvásári püspökség 1902. évi sematizmusa is Lărguța néven említette 121 katolikus lakossal Bogdánfalva fiókegyházaként.¹

1902-ben újabb templomot építettek paticsból, majd 1956-ban téglából teljesen újjáépítették.²

Domokos Pál Péter 1928-ban 40 magyar családot jegyzett fel Máriafalván.³ Lejegyezte a családneveket is, amelyek a következők voltak: Marci, Német, Veress (4-4 család), Benedek, Bodó, Molnár (3-3), Cigenás, Csukuj, Szalaor, István (2-2), Anda, Ferencz, Kolcza (1-1).⁴

Az 1930. évi népszámlálás alkalmával 144 lakosából mind a 144 katolikus volt.⁵

Domokos Pál Péter a továbbiakban beszámolt máriafalvai látogatása alkalmával nyert tapasztalatairól. Zsitár János helyettes diák kísérte el. A faluban soha nem volt iskola, senki nem tudott írni-olvasni. A magyarul nem tudó pap évente kétszer ment csak ki, máskor a kántor vagy helyettes diák tartott misét. Régen Neumann pap havonta magyarul misézett, míg el nem távolították. A diák magyarul vezette a szertartást.⁶ A falu egész lakosságának magyarságáról meggyőződött, annak ellenére, hogy a számlálóbiztos senkit sem írt be magyarnak.

1948 és 1952 közt magyar nyelvű tanítás folyt 30-35 diákkal; az iskolában egy tanár dolgozott. 1951. szeptember 24-én Orbán János beszámolója alapján 29 tanköteles és 1 tanár volt Lărguțan a Bákó megyei magyar anyanyelvű iskolák statisztikájában.⁷

Az 1992. január 7-i népszámlálás alkalmával 299 lakosából 296 volt katolikus, akik közül 5-en vallották magukat magyar nemzetiségűnek.⁸ Tánczos Vilmos egyetemi tanár felmérése szerint 250-en ismerik és beszélik a magyar nyelvet.⁹

¹ Auner, 1908. 81–82.

² Gabor, i.m. 163.

³ Domokos, 1987. 167.

⁴ Uo. 204–205.

⁵ Uo. 205.; Manuilă, 1938. 536.

⁶ Uo. 205.

⁷ Vincze, 2004. 343.

⁸ *MCsSz Évkönyv*. 2004. 95.

⁹ Tánczos, 2001. 165.

2005-ben 86 család, illetve 259 katolikus lakója volt Máriafalvának.¹

Katolikus templomát a Rózsafüzér Királynője, Szent Szűz Mária tiszteletére szentelték fel.

Máriafalva nemcsak vallását, hagyományait, hanem anyanyelvét, a magyar népköltészetet is megőrizte. Így például Kallós Zoltán az 1950-es években olyan balladaváltozatokat gyűjtött Máriafalváról, amelyek a *Balladák könyve* című kötetében is napvilágot láttak az élő magyar népballadák közt, mint a *Szeretet próbája* és a *Sárga (sárig) hasú kigyó*.²

Márkosfalva (Butea)

Sok moldvai faluban a csángók napjainkig használják a magyar nyelvet. Máshol, különösen az északi részen a magyar nyelv kihalt, vagy kihalóban van, s az emberek tudatában épp hogy csak él még magyar eredetük emléke. Az északi részen folyik a leghatásosabb félrevezető, félreinformáló propaganda a csángó népesség elnemzetlenítése érdekében.

A katolikusok romanizálásának a tendenciája a kommunista Ceaușescu-rendszerben érte el tetőfokát. A rezsim módszerei a következők voltak: elszigetelték a moldvaiakat minden magyar nyelvi „befolyástól”; megtiltották, hogy magyarok látogassák őket; meggyőzték a szülőket, hogy ne használják anyanyelvüket a gyermekeikkel való kommunikációban, mert nem fogadják őket az iskolában, ha nem tudnak románul; büntetéseket róttak ki azokra, akik akár a szünetben használni merészelték anyanyelvüket.

Márkosfalva (Butea) a Szeret folyó bal parti felső teraszain terül el, Miklósfalvától 2 km-re, déli irányban 20 kilométerre észak-észak-keletre Románvásártól és 62 kilométerre Jászvásártól. Butea község központja. Régi okmányokban Butea-Miclăușeni néven szerepel – ez

¹ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 340.

² Kallós, 1970. 358.

azt jelenti, hogy egy Miklósfalva határában keletkezett házcsoportból nőtt ki. Régen Miklósfalvának nevezték a birtokos faluja után is.

Az itteni katolikusokat a Misszió prefektusa, Ioan Hrisostomul Dejoannis 1762. április 9-én említette először „Nicloseni” néven, ahol 38 katolikus család, illetve 171 hívő élt.¹ A moldvai katolikus templomok helyzetéről valószínűleg 1776-ban írt névtelen jelentés „Rechitino” parókiánál „Miklosceno” néven említette, ahol 350 hívő élt.² A tamásfalvi plebániának a hívők adójegyzékében megemlégték, hogy „Miccloscen”-en 1801-ben 75 katolikus család, illetve 251 lélek élt.³

A Misszió 1856. évi sematizmusában megemlégték 1826-ban épült templomát, amelyet 1866-ban téglából építettek újjá. 1920-ban új templomot építettek, amelyet 1977–1980 közt megnagyobbítottak és teljesen újjá is építettek. A „Szentháromság” tiszteletére szentelték fel.

Miklósfalva régi falu, már 1472-ben említették oklevélben,⁴ Márkosfalváról viszont csak a 19. században olvashatunk először. 1882-ben említették, mint amelynek a neve a lakosság foglalkozásából fakad. Hordókat, tégelyeket gyártottak. Román neve, Butea a „butoi” („hordó”) szóból ered.⁵ A katolikus statisztikákban a 19. században csak egyszer említették Butea néven: 1882-ben, máskor mindig Micläușeni (Miklósfalva) néven szerepelt, amit Ghica földbirtokos iránti tiszteletnek tartanak, aki nagy pártfogója volt a magyaroknak és a Missziónak. A Moldvai Fejedelemség római katolikus missziójának a sematizmusában – amelyet Antonio di Stefano katolikus püspök 1851-ben, a Julianus-féle kalendárium mellékleteként jelentetett meg – is előfordult a neve. Ez az okirat 208 települést sorol fel: 21 plebániát és 186 leányegyházat. Megemlíti a plebániákon használt nyelvet is. 16 plebániában még a magyar nyelv volt használatban, így Márkosfalván is, amelynek 4 fiókegyháza és 2188 katolikus híve volt.⁶ A következő

¹ Gabor, 1996. 54. Forrás: *Diplomatarium Italicum*. I. 205.

² Uo.

³ Uo.

⁴ Bogdan, 1913.

⁵ Gabor, 1996. 54.

⁶ Domokos, 1987. 116.

sematizmus 1877-ben készült el. Akkor 3 főkegyháza és 2319 katolikus híve volt Márkosfalvának.¹

Buteán csak katolikusok éltek, akik a szomszédos Tamásfalváról és Dsida falváról menekültek el a nagy 17–18. századi hadjáratok idején, és átkelve a Szereten itt alapítottak falut.

Az 1899-ben megjelent *Románia nagy földrajzi szótára* a következőképpen jellemezte Márkosfalvát: ez a község központja és legnépesebb helysége; egy ekléziát képez Farkasfalvával, Domafalvával és Szkéjával. Kőtemploma van.²

A községnek 420 háza volt 380 családfővel és 1744 lakosa, de közülük csak 20-an tudtak írni-olvasni. A faluban 368 családfő és 1472 lakos élt. A szótár szerint „magyarok”. Eddigre itt már jórészt végbement a nyelvcseré, de az emberek még mindig magyarként határozták meg magukat. A faluban voltak kerekések, kádárok, szücsök és pékek.³

A 19. század végének másik érdekes műve a *Jahresbericht des Instituts für Rumänische Sprache* IX. kötete, amely 1902-ben jelent meg. A csángókról is ír a *Fremde Elemente in Moldau* cím alatt. 38 olyan falut említ meg a kötet, amelyeket egészen vagy részben már románosítottak. A szerző, Gustav Weigand 1894 és 1902 között tanulmányozta Moldvát. Eljutott Márkosfalvára is, és meséli, hogy ahol megszállt, a házigazda elmondta, hogy az ő apja még magyarul beszélt.⁴

Az 1930. évi népszámlálás idején a falut Márkosfalva-Miklósfalva (Butea-Miclăușeni) néven említették. 1853 lakosa volt, szinte mind katolikusok (1802-en). Mindannyiukat románként jegyezték be.⁵

Márkosfalva 1976-ban Miklósfalvával együtt 5200 lakost számlált.⁶ Nagy részük magyar származású katolikus volt. A lakosok Románia évszázados elnemzetlenítő politikájának áldozatai: csak románul be-

¹ Uo. 117.

² Lahovari, 1899. II. 90.

³ Uo.

⁴ Domokos, 1987. 548.

⁵ Uo. 252.

⁶ *Micul Dicționar Enciclopedic*. 1986.

szélnek. 2005-ben 1129 család, illetve 3486 lélek volt a katolikusok száma.¹

A moldvai magyarok kiemelkedő kutatója, Domokos Pál Péter találkozott Klézsén egy fiatal márkosfalvi pappal, aki csak két szót tanult meg magyarul az édesanyjától: „Iszten fizessze”. Domokos Márkosfalvát is meglátogatta, két ízben is: 1929-ben és 1932-ben.

Márkosfalván szolgált az egyik legnagyobb csángó származású kutató, Ioan Ferent (Ferenc János) plebános. Dormánfalván (Dărmănești) született és 1923–1933 közt, haláláig a márkosfalvi plebánia papja volt. A kor jeles történetírója volt, a település legjelentősebb papja. A jászvásári katedrális vikáriusa volt. Innen került Domafalvára (Răchiteni), majd 1923-ban Márkosfalvára vonult vissza, ahol csak a történetírásnak szentelte az életét. Hatalmas bibliográfiát állított össze, és disszertációiban tudományosan tisztázta a magyarok Moldvába településének a körülményeit. Ő volt a moldvai katolicizmus kezdeteinek, a teuton időszaknak a legnagyobb szakértője. Lemondott a püspöki állásról, s sikerült tudományosan választ találnia népe, a csángó magyarság történelmének nagy kérdéseire.

Értekezései először a *Cultura Creștină* folyóiratban jelentek meg. Legjelentősebb művei: *A moldvai katolicizmus kezdetei* (Cultura Creștină, Balázsfalva, 1920); *A kunok és püspökségük* (Balázsfalva, 1931); *Dokumentumok a fejedelemségekben működő katolikus püspökségekkel kapcsolatban* (Revista Catolică, 1913).

Az ő nevéhez fűződik a parókiájához tartozó falvak templomainak felépítése is. Így Farkasfalván, ahol 750 katolikus élt, és Caracași-on, ahol 200 volt a katolikusok száma.

És íme, a sors iróniája, hogy a csángók másik „hírességének”, Dumitru Mărtinașnak is Márkosfalva a szülőfaluja. Mărtinaș elkötelezte magát a kommunista Ceaușescu-rendszer nemzetlenítő-homogenizáló politikája mellett, és a csángók „román eredetét” akarta tűzön-vízen át bebizonyítani. Tudományos köntösbe öltöztetett írásában a tényeket meghazudtoló ellentétes következtetésekre jutott. Kiforgatta a történelmi dokumentumokat, megváltoztatva azok konklúzióit, s megcsonkított idézetekkel támasztotta alá állításait. Mărtinaș döntő bizo-

¹ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 319.

nyítéka a „lér” szó, amit a csángók „sógor” értelemben használnak. A szó latin eredetű. Ezt sem a román nyelv értelmező szótára, sem a regionalizmusok szójegyzékei nem tartalmazzák, ami annak a jele, hogy rég kiveszett,¹ de ugye, bizonyítja a nép román eredetét.

És íme, *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára* ismeri ezt a szót, amelyet a legarchaikusabb magyar nyelvjárások őriztek meg Moldvában és Szlavóniában. A 17. században más magyar nyelvjárásokban is megtalálható volt.²

Maxinest (Maxinești)

Eltűnt falu, Beravásárhely dombjának a lábainál. A 19. század elején a Szeret jobb oldalán keletkezett faluk egyike, amelynek lakói dsidafalvi és tamásfalvi menekültek voltak.

A tamásfalvi plebánia 1801. évi *Status Animarum*ában 39 katolikus család, illetve 86 hívő élt. Itt volt a legnagyobb a katolikusok száma, akik átköltöztek Acélfalvára, s 1813-ban már egyetlen katolikus sem volt Maxinesten.³

Az egész vidéken egy patakon átkelő hid neve őrzi az emlékét: „A maxinesti hídnál”.

Megla (Mâgla)

ASzeret bal partján a balázsfalvi (balusesti) dombok felől érkező Nagy patak (Sasa vagy Morii) mentén sorban következnek a faluk, ahol magyarok is élnek, a románok mellett kis katolikus közösségeket alkotva. Ezek egyike Megla.

¹ Márton, 1985. 90.

² *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*. II. 1984.

³ Gabor, 1996. 175.

Megla a Szeret folyó bal partján található, annak a teraszain, 4 km-re Negritől a Nagy patak (Sasa vagy Morii) torkolati alsó szakaszának két oldalán, 32 kilométerre Románvásártól. Negri község faluja.

Természeti környezete a Szeret-folyósó része, ahol a folyó teraszai lépcsőzik a felszint. Negyedkori kavicsok, homok-, agyag- és márgarétegekkel, felettük ártéri pocsolyatalajok s a teraszokon degradált csernozjomtalajok. A Szeret mentén pozitív felszínformák, turzások és negatív formák, elhagyott folyómedrek, morotvatavak találhatóak.

Megla a moldvai osztrák hadsereg parancsnoksága által 1787–1791 közt készített térkép leírásában, amelyet a bécsi császári levéltárban őriznek, szerepelt először Megla néven. 14 háza volt: 17 családfő és 17 szolgálatra alkalmas személy élt ott, akik 3 ló- és 17 ökörfogatot tudtak kiállítani.¹ A falu házai összevissza álltak a Szeret mellékpatakjai mellett. Csak viskók, cigányputrik, vityillók és elhagyott házikók voltak.²

A *Bujdosók naplójában (Condica Liuzilor)* 1803-ban a románi terület alsó körzetében jegyezték le 56 adókötelest, akik földműveléssel foglalkoztak, és fűrészárukat készítettek a Tancu Razu meglai birtokán.³

A moldvai orosz hadsereg parancsnokságának az 1835. évi térképén Megla 38 gazdasággal szerepelt.⁴

Magyar lakosságáról az első említés a 19. századból származik. A misszió 1850. évi sematizmusában „Mugla alias Satul Nou” néven említették 119 katolikus hívővel, megjegyezve, hogy nincsen temploma.⁵

Román megye 1891-ben megjelent földrajzi szótára szerint a település 57 házból állt, 57 családfő, illetve 238 lakos volt, amelyből 41-en voltak magyarok, (9 családfő), akik a prezesti plebániához tartoztak.⁶

Sebestyén Ede 1904-ben „Magla” néven említette.⁷

¹ Domokos, 1987. 104.

² Gabor, 1996. 176.

³ Uo.

⁴ Uo.

⁵ Uo.

⁶ Condrea, 1891. 70.

⁷ Sebestyén, 1904. 40.

Az 1930. évi népszámlálás alkalmával 257 lakosából 55-en voltak katolikusok.¹

2005-ben 33 család és 81 lélek volt a katolikusok száma.²

Katolikus templomát 1942-ben építették, és Szent György tiszteletére szentelték fel 1943-ban. 1968-ig a prezești plebánia leányegyháza volt, azóta a Pojána Negri-i plebániához tartozik.

Lakói földművesek és állattenyésztők. Többen halásznak a Szereten.

Merszefalva (Mircești)

Merszefalva a Románvásár vidéki nagy csángó tömb egyik faluja, amelynek a magyarok mellett román lakói is vannak. Községközpont lévén vegyes falu, amely a tömb egyik peremi települése.

Merszefalva a Szeret jobb partján, annak az alsó teraszain települt, közigazgatási funkcióval is rendelkező település, 15 kilométerre Románvásártól északra és 76 kilométerre Jászvásártól nyugatra. Az alsó teraszon, egy Szeret építette turzásan sorakoznak a falu házai. A La Plochi és a La Bulboacă nevű helyeken népvándorlás kori (5. századi) és 17. századi feudalizmus kori település nyomait tárták fel.

A falu természeti környezete a Szeret völgyének és negyedkori teraszainak vidékéhez tartozik egy sor pozitív és negatív felszínformával (turzások és elhagyott folyómedrek, kanyarok), minimális domborzati energiával. A teraszokon gyengén és közepesen leöblített csernozjom-, vagy szürke agroiluvialis talajok uralkodnak. A sík részeken ártéri hordalék- és pocsolyatalajok vannak elterjedve.

Oklevélben már 1455. június 27-én megemlítették. Petru Aron vajda megerősítette Gavril fegyverhordozót a Szeret menti Teckány és Szerbek faluk, Mircești, valamint a Topolica menti Blăgești felének a birtokában.³ Ez nem jelenti, hogy jelentős település lett volna, ugyanis

¹ Domokos, i.m. 172.

² *Almanahul Presa Bună*. 2005. 331.

³ Costăchescu, 1931. II. 535.

a későbbiekben még a 18. századi részletes katonai térképen sem tűntek fel.

Nevét Mircea Limbă Dulce vagy Dulcescul kincstárnok nevééről nyerte.¹

Merszefalva katolikus lakóit 18. századi erdélyi menekülteknek tartják. A halasfalvi plebánia régi anyakönyvei közt feljegyeztek egy keresztelést 1793. április 28-án, ahol a keresztszülők az új Merszefalváról voltak: „ex novo pago Mercest”.²

A 19. században már mint település minden összeírásban megjelenik. Jerney János „Mergyest” néven említette Halasfalva félegyházaként, mint amelynek katolikus lakói, mintegy 200-an már nem tudtak magyarul.³

Kovács Ferenc szintén Halasfalva fiókegyházaként említette „Mercesti” néven 137 katolikus lakossal.⁴

Frunzescu 1872-ben megjelent településszótárában 317 méter hosszú vashídjáról s augusztus 29-én és szeptember 18-án rendezett vásáraitól számolt be.⁵

Román megye a 19. század végén megjelent földrajzi szótára 151 házat, 167 családfőt, illetve 597 lakosát említette (1890). Fatemploma és elemi iskolája volt.⁶

A jászvásári püspökség 1901. évi sematizmusában megemlíti Merszefalva paticsból épült templomát, amelyet náddal fedtek be, s amely aztán sok javítással 1978-ig megvolt.⁷

Az 1902. évi sematizmusában 212 katolikus lélekkel szerepelt a falu.⁸

N. Ciocan a *Roman megyei katolikus keresztények* című monográfiájában 1899-ben épült templomáról, 370 családfőről, illetve 1213 lakosról számolt be 1903-ban. 464 férfi, 564 nő, 103 fiú és 81 lány élt

¹ Obreja, 1979. 147. Forrás: *D. R. H.* II/3.

² Gabor, 1996. 177.

³ Jerney, 1851. I. 197.

⁴ Kovács, 1870. 47.

⁵ Frunzescu, 1872.

⁶ Condrea, 1891. 72.

⁷ Gabor, 1996. 177.

⁸ Auner, 1908. 80–81.

a faluban. A családok közül 44 özvegy, 67 gazdag, 168 középbirtokos és 71 szegény volt.¹

Weigand Gusztáv lipcsei német nyelvészprofesszor a 20. század elején az sz-elő beszédű elrománosodott vagy gyakran románokkal kevert lakosságú falvak közé sorolta be Merszefalvát.²

Az 1930. évi népszámlálás szerint Merszefalva 857 lakosából 372-en voltak katolikusok.³

Az 1977. évi népszámlálás Merszefalva község területén 6776 lakost talált, amely magába foglalta Domafalva, Jugán, Izvoarele és Ursărești faluk lakóit is. Ezek nagyjából csángó települések, s jellemző, hogy messze az országos átlag feletti itt a népsűrűség: 206 lakos négyzetkilométerenként.⁴ Ráadásul a természetes szaporulat is itt haladta meg a 25 ezreléket.

Merszefalva állattenyésztő jellegű agrártelepülés. Főleg gabonatermesztésre és szarvasmarha-tenyésztésre szakosodott. A termőföldek 20%-án természetnek ipari növényeket, főleg napraforgót és cukorrépat. Ezenkívül a zöldség és a burgonya is megterem. Az egész községben 1977 szarvasmarhát (60%-a tejelő tehén), 2067 juhot, 15000 szárnyast, 250 lovat és 1340 sertést tenyésztettek 1977-ben.⁵ A földalapról (3609 ha) 2833 ha mezőgazdasági terület (2300 ha-nál több szántó, 456 ha legelő, 279 ha kaszáló). Az erdők mindössze 274 ha területet borítanak. A munkaképes lakosság 20%-a ingázik Románvásár és Paskány felé. Az ingázók száma 200–500 fő között váltakozik.⁶

Merszefalvát 1967-ben villamosították. Az ivóvizet a szabófalvi víztoronyból nyerik. Merszefalván ballasztbánya van, ezenkívül orvosi rendelő, szülőotthon, fogászat és reumatológiai szakrendelés is van a faluban.

Merszefalva egyik híres szülőtte az egyik jeles román költő, Vasile Alexandri. Idegenforgalmi nevezetessége a Vasile Alexandri Emlékmúzeum.

¹ Ciocan, 1924. 65.

² Domokos, 1987. 128. Forrás: Weigand: *Fremde Elemente in der Moldau*.

³ Manuilă, 1938. 705.

⁴ Obreja, 1979. 147.

⁵ Uo.

⁶ Uo.

Merszefalva 1976 óta önálló plebánia. 1975–1980 közt új templomot építettek, modern stílusban, betonból és téglából, amelyet Nagybaldogasszony tiszteletére szenteltek fel augusztus 25-én tartott búcsúval. 2005-ben 287 család, illetve 770 katolikus hívő élt a faluban.¹

A kegyetlen évszázados kettős elnyomás, a csángó sors nem tette lehetővé, hogy jeles csángó értelmiségiekkel büszkélkedhessen ez a falu, így vállalniuk kellett a megkülönböztetést és elnyomást, ami anyanyelvük elvesztéséhez vezetett, de megőrizte mélyen gyökerező etnikai tudatukat.

Miklósfalva (Miclăușeni)

Miklósfalva egy község és egy falu neve, amely ma román település, de mivel katolikus lakosságát a 20. századig Miklósfalva néven emlegették, ezért megemlítjük.

Miklósfalva Románvásártól 22 kilométerre fekszik a Szeret bal partján egy kis dombon. A község katolikus többségű, de a csángók nagy része Márkosfalva (Butea) faluban lakik. Az 1930. évi népszámláláskor mindössze 20 katolikus lakost jegyeztek be.²

Miklósfalva régi falu. Oklevélben először 1472-ben említették. Nevét Miklós nevű alapítójáról nyerte.³

A katolikus misszió beszámolói közt gyakran említették a katolikus faluk között. Jerney János is mint Dsidafalva félegyházát említette, attól másfél órányira, a Szentháromság tiszteletére épült templommal. 850 katolikus csángó lakója már nem tud magyarul, néhány azonban még érti a nyelvet.⁴ Jerney adatai azonban Márkosfalva katolikus lakóira vonatkoznak, amely később vált külön Miklósfalvától, ezért Jerney falufelsorolásában még nem szerepelt.

Román megye földrajzi szótára, amely a 19. század végén jelent meg, már mint román falut említette, amelynek 157 háza volt, 163

¹ Uo.

² *Moldvai Magyarság*. 2002. XII. évf. 3. (130.) sz. 9.

³ Obreja, 1979. 145.

⁴ Jerney, 1851. I. 197.

családfővel és 607 lakossal, akik 6 zsidó családon kívül mind románok voltak.¹ Egy gyalogszázad központja volt. Itt volt Sturza főbojár udvarháza, régi épületei egy szép parkban. Miklósfalva és Merszefalva közt volt egy vashíd, ezen át vezetett a Románvásár–Jászvásár-országút.

A parkban nyugati stílusban kastélyt építettek kis tornyocskákkal és érdekes belső díszítéssel. A Nagy István vajda (Ștefan cel Mare) által épített templom helyén 1782-ben új templomot építettek.

Obreja földrajzi szótára szerint ortodoxok és katolikusok lakják. Lakossága a következőképpen alakult: 1912-ben 723, 1930-ban 708, 1966-ban 835 és 1977-ben 703 lakosa volt.²

A lakosság földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkozik. A határban homokkő-, kavicsbánya és malom van. A faluban kereskedelmi és szolgáltatóegységek vannak.

Modârzó (Modârțau)

Kis kőolaj-kitermelő telep a Sós-Tázló bal partján a hasonló nevű fennsík peremén, katolikus közösséggel.

A Sós-Tázló és a Tázló völgye kőolajkutak és -kitermelések vidéke. Régen itt kutakból nyerték a pakurát, amelyet fa tartósítására, kerekek kenésére, petróleumpárolásra használtak. Napjainkban kőolajszondák segítségével termelik ki, s a mojnesti finomítóknban benzineket, motorinát és pakurát nyernek belőle. Számos telep van a környéken, ahol a lakosság a szondáknál dolgozik. Egyike ezeknek Modârțau, ahol sós források és ozokerit (földviasz) is található.

Modârțau Mărgirești falu szomszédságában, Mojnesttől 6 kilométerre északkeletre települt a Modârțau-fennsík peremén, a Tázló bal partján.

Már a 19. század végén, mint Magirești faluját említették, ahol 9 család és 39 lélek élt.³ Akkor 7 magyar lakosa volt, akiket Mărgirești

¹ Condrea, 1981. 71.

² Obreja, 1979. 145.

³ Racoviță, 1895. 349.

közszégnél említettek.¹ Már akkor a lakosságának nagy része pakurakitermeléseknél dolgozott. Önállóan ez a telep nem fordul elő, mivel más faluhoz tartozik.

2005-ben a mojnesti plebánia fiókegyháza volt, és 26 család, illetve 96 katolikus lélek élt itt.² Katolikus templommal nem rendelkező település.

Meg kell említenünk, hogy Magirești, a szomszéd falu, szabadparaszti (rázeș) település volt.

Mojnest (Moinești)

A Dormánfalvi-medencét és a Tázló völgyét alacsony nyereg-fennsík választja el a Tarkő és Berzunc hegységek közt. Itt könnyűszerrel át lehet jutni egyik medencéből a másikba. Alacsony lapályon, szántóföldek közt vezet az út Kománfalváról Mojnest felé. Utóbbi a Bákó vidéki kőolajtelepek központja, ahol több mint 200 éves hagyománya van a pakura kitermelésének.

Mojnest a Sós-Tázló felé igyekvő Ūrmös patak és mellékvíze, a Mojnest patak völgyében és a környező fennsíkon fekszik 475 m tengerszint feletti magasságban. A fennsík a Sztrigaja, Sánta, Tasburga, Magura, Osora Gavrei és Dealul Mare dombokra tagolódik. Köröskörül északon a Valea Arinilor, nyugaton és délen a Văsicel, keleten a Podurile csúcsok emelkednek. A Kománfalva–Bákó-országút szeli át, Bákótól 47 km-re, Csíkszeredától 90 km-re, Kománfalvától 8 km-re fekszik. Négy házcsoportból, kistelepülésből alakult ki. Ezek a Dealul Mare (Nagydomb), Lunca Moinești (Mojnestrét), Târgușorul Moinești (Mojnest vására) és Mojnestpataka. Az utóbbi időben a szomszédos településeket is magába olvasztotta, s elérte a Tázló folyót.

A város nevét egy Moján nevű embertől vélik eredeztetni, aki valamikor itt élt. Jerney feltételezi Mánfalvával való azonosságát, amelyet románul Măneștinec neveztek. Innen is jöhet a Mojnest elnevezés. Lükő, a másik nagy néprajzosunk kizárta ezt a lehetőséget.

¹ Uo. 350.

² *Almanahul Presa Bună*. 2005. 328.

Egy 1452. szeptember 10-én kiadott oklevélben, amelyet Iorga is közölt a *Studii și Documente* című művében, hangsúlyozva, hogy Mojnest vására egy Mojnes nevű csobántól nyerte a nevét, aki bérbbe vette ezeket a területeket.¹

Mojnestet már 1438-ban említették: Alexandru cel Bun (Jó Sándor) fia, Ilieș által kiadott okiratban szerepelt. Az uralkodó megemlítette, hogy Tatu Herlici, Jászvásár környéki kereskedő birtokolja a mojnesti birtokot, amely nagy kiterjedésű lomberdőket és tisztásokat foglal magába, amelyet egy Moldvából Erdélybe vezető út szel át.²

A város magyar lakossága már az államalapítás előtti időben is ott élt, de nem maradt fenn. Jerney János közölte a 19. század közepén, hogy az akkori magyarok odaköltözésükkor nem tudták, hova temetkezzenek, egy 90 éves oláh azonban megmutatta a hegyfokon a régi temetőt, és esküvel erősítette, hogy évszázadokkal ezelőtt ide temetkeztek a nagy számban e vidéken élő magyarok, ami be is bizonyosodott a tetemek kihantolásával. A temető alatti teret nevezik Albotestnek, ahol a lerombolt templom alapjait és a temetőt ma a Sós-Tázló mossa. Itt, állítja Jerney, néhány évvel korábban egy keresztet és egy csengetyűt találtak.³

A régi katolikus magyarok elpusztultak, részben beolvadtak a románokba. A mai katolikus közösségről az első említés a moldvai katolikus templomok helyzetéről 1776 körül készült névtelen jelentésben olvasható, ahol Moinesti néven említik, amely a gorzafalvi ekléziához tartozott.⁴

Az 1792. évi osztrák térkép leírásában külön említik Mojnesti falut (Mojnesty dorf) és Mojnesti várost (Stadt Mojnesti). Előbbi 20 házból áll, 13 családfővel, és 5 ló- és 15 ökörfogatot tud kiállítani, utóbbi 46 házból áll, 35 családfővel, és 18 ló- és 60 ökörfogatot tud kiállítani.⁵

1803-ban a *Condica Liuzilor* szabadparaszti (răzes) birtokkal emlegeti, ahol pakurát termeltek ki. Erről tanúskodik az elhagyott kőolaj-

¹ Lásd Perca, 1993.

² Uo.

³ Jerney, 1851. II. 197.

⁴ Perca, i.m.

⁵ Domokos, 1987. 105.

kutak sokasága.¹ 1840-ben a pusztinai eklézsia *Status animorum*ában Inocentius Petrus lelkész közölte, hogy Mojnest város, amelynek a területén nagyon sok kőolajat termelnek ki, Mavrocordat birtokán, a Sós-Tázló jobb partján nagyon szép helyen templomot épít.² 1844-ben Mihai Sturdza uralkodói adománylevelében szabályozta Alexandru Mavrocordat hadvezér örökjogát.³

Jerney János 1850-ben szintén két települést említett, Mojnestet és Mojnestpatakát. Előbbin 60, utóbbin 43 székelymagyar lelket említ. Ír a templomáról, melyet Urunk Mennybemenetelének tiszteletére szenteltek.⁴ Kovács Ferenc mint Dormánfalva fiókegyházát említette (1857-ben), ahol templomot és 173 katolikus lakost talált.⁵

Frunzescu Dimitrie 1872-ben 2555 lakosát említette. A város nagy pakurakereskedelmet bonyolít le. Vásárokat március 5-én, április 23-án, május 29-én és december 6-án tartanak.⁶

A 19. század végén megjelent földrajzi szótár részletesen bemutatja a települést, amely akkor már község rangú volt. 760 háza volt. Nagybirtokosa a Mojnest–Tázló–Szolonc Kereskedelmi és Iparhatóság, amely a Theiler nevű birtokos jogutódja volt, akitől megvásárolták a birtokot. Területén négy ásványvízforrás található: klóros, szódás, vasas és kénes. Már száz éve termelték ki a pakurát. A település birtokán hetven kútból nyerték a kőolajat, hetente mintegy 1000 vedderrel. Volt tizenöt petróleumgyára, egy viaszgyertyagyára, egy vízfűrésze és pálinkafőzője. Petróleumdesztillációját és parafingyárát a Theiler testvérek 1866-ban helyezték üzembe Mojnest vásárán. 1890-ben 4 hl törkölypálinkát és élesztőpálinkát készítettek.⁷

1890-ben 790 családfője, összesen 3777 lakosa volt Mojnestnek. Ebből 1987 izraelita, 1386 román, 379 magyar, 22 olasz, 2 görög és 1 bulgár volt. Foglalkozásuk alapján: 213 földműves, 392 kézműves, 8

¹ Racovița, 1895. 376.

² Perca, i.m.

³ Racovița, i.m. 376.

⁴ Jerney, i.m. I. 197.

⁵ Kovács, 1870. 52.

⁶ Frunzescu, 1872. 297.

⁷ Racovița, i.m. 367.

iparos, 327 kereskedő, 63 szabadfoglalkozású, 764 munkás, 50 szolgáltató, 82 csendőr és 36 tartalékos volt.¹

42 méhkaptára 1890-ben 25 kg mézet adott, és 17 kg viaszt. Legfontosabb termékeik a kukorica, búza, zab, bab, borsó, kender és takarmánynövények, valamint a kaszálók füve. 196 lovak, 454 szarvasmarhájuk, 208 sertésük, és 429 juhuk volt. Utóbbiak 1891-ben 429 kg gyapjút adtak.²

A 20. század elején Nicolae Iorga mutatja be a települést. A vásár a völgyben bontakozik ki néhány utcájával. Főutcáját a zsidók üzletei keretezik. Ki van kövezve, a szélén járdával, de eső után a sár befeketi az utcákat. Vagy 700 zsidó kereskedő és kézműves hemzseg a vásárban. Pakurakútjairól híres, melyeket fekete faburkolat fed be egy odvas kopasz dombon.³

A 20. században a petróleumipar nagy lendületet adott a város fejlődésének. 1930-ban 6616-ra növekedett a népessége. 246-on voltak katolikusok, 10-en vallották magukat magyar nemzetiségűnek, és 100-an magyar anyanyelvűnek.⁴

Mojnest 1781-ban nyert vásárló jogot. A 18. században városként emlegették. Az osztrák térképleírásban is így szerepelt: Stadt Mojnesti. A továbbiakban többször elveszítette a városi rangját. 1817–1820 közt vásárhely (târg) címet nyert.⁵ 1864-ben községnek minősítették vissza, majd 1912-ben várossá nyilvánították.⁶ A szomszédos települések: Lukácsfalva, Albotești, Gazărie, Lunca, Vasaiești, Hanganii beleolvadtak Moinești-be.

Az 1960-as években lakótelepes szocialista várossá építették ki. Újabb magyar bevándorlókkal gyarapodott a katolikus lakosság. Ez alkalommal Pusztináról, Sagnáról, Szolonckáról telepedtek be moldvai magyarok, főleg fiatalok, akiknek munkát és tömbházlakást biztosítottak. A kőolaj-kitermelés mellett a város üzemei közt a kőolajfeldolgozó és fafeldolgozó vállalatai voltak jelentősek. Kőolajfűró-

¹ Uő. 368.

² Uő. 369.

³ Iorga, 1972. 236–237.

⁴ Domokos, 1987. 170.

⁵ *Dicționarul Enciclopedic*. IV. kötet. 2001. 438.

⁶ Uő.

berendezéseket is gyártottak itt. Ezenkívül élelmiszer-ipari üzemei érdemelnek említést.

Moinești katolikus templomát 1820-ban építették. A régi temetőben feltárt templomalapok a 13–14. századra mutathatnak vissza. Ez a templom az 1880-as évekig megrongálódott. Az 1885. évi statisztikából olvashatjuk, hogy a mojnesti templomot összeomlás veszélye fenyegeti.¹ 1910-ben épült a jelenlegi temploma, amelyet 1986-ban sekrestyével bővítettek. Külső részét kőporral újrameszelték.

A történelem folyamán Moinești Gorzafalva, Pusztina, majd Dormánfalva fiókegyháza volt. 1955. december 19-től önálló eklézsia, amelynek négy fiókegyháza van: Pietrosu, Modârzaü, Zemes és Bolătaü. Pietrosuban 1961–1964 közt kőtemplomot építettek. 1967-ben 10 katolikus család élt Mojnesten. 1993. január 1-jén 554 családja és 1665 katolikus lakosa volt az eklézsiának, amiből 461 család és 1358 hívő Mojnesten élt.²

Az 1992. évi népszámláláskor 25 560 lakosa volt a városnak. Ebből 1365 volt a római katolikusok száma. Ezekből Tánczos Vilmos 50-re tette a magyar nyelvet ismerők számát.³ 2005-ben 467 család, illetve 1020 lélek volt a katolikusok száma.⁴

A mai Moinești legfontosabb nevezetességeit említjük még meg. Van egy múzeuma, amely a dél-moldvai kőolajkitermelés történetét mutatja be, és néhány ortodox temploma. Ilyenek az Ájtatos Piroska temploma, amelyet 1702-ben építettek, majd 1768-ban és 1927-ben felújítottak. Szent Miklós templomát 1800 körül építették, a Szent János-templomot 1839 előtt és a Szent György-templomot 1856-ban. Még említésre méltó ma a város helyi érdekeltségű gyógyfürdője is.

Mojnest a történelem során sok magyar elemet felszívott és elrománosított. Valamikor magyar település volt a helyén, majd a madэфalvi veszedelem idején székely menekültek jöttek ide. A 20. század 60-as, 70-es éveiben moldvai magyarok telepedtek le nagy számmal, tovább éltetve a mojnesti katolikus közösséget.

¹ Perca, 1993.

² Uo.

³ Tánczos, 1991. 166.

⁴ *Almanahul Presa Bună*, 2005. 328.

Moldvabánya (Baia)

Moldva legrégebb városa, amely négy évszázadon keresztül a moldvai magyarok, a moldvai katolikusok egyik legfontosabb települése volt. Katolikus püspökség székhelye volt. Itt épült a régi Moldva legszebb katedrálisa, amelyről csodálattal írtak az utazók, s amelynek a falai ma is állnak, romjaikban is büszkén hirdette a hajdani dicsőséget. Alexandru cel Bun (Jó Sándor) vajda magyar felesége, Losonczy Margit idején építették, aki a moldvai katolikusok legfőbb pártfogója volt a hat évszázaddal ezelőtti Moldvában. A város hajdani magyar és német lakói virágzó gazdasági tevékenységet folytattak. Kézművesek voltak, bányákat műveltek, ezüstöt termeltek ki, aranyat mostak és pénzt is vertek.¹ A 12–18. század közt Civitas Moldaviae címe volt. A török idők óta hanyatlók. Ma közönséges falu.

Moldvabánya a Moldvát a Szerettől elválasztó fennsíkon fekszik, a Moldva bal partján, Folticsénytől 8 kilométerre nyugatra a Somuz–Moldva-vízválasztó és a Moldva bal partja között. Folticsénytől előbb 2 kilométer nyugatra a DJ. 209 számú megyei úton, majd egy helyi úton balra 5 kilométer távolságra közelíthető meg. Szucsávától 47 kilométerre fekszik. Találón jellemezte Bandinus a helyzetét. „Fekvése kellemes helyen van: a Moldva folyó partján, mely nyugatról határolja. Ezen túl két stádiumnyira kezdődnek a hegyek és havasok, melyek közt Erdélyig 3 nap az út. Észak és dél felé nagy tágas mezők, keleten bájós halmok és kövér mezők vannak. Szőlőt nem művelnek ezen a tájon az erdélyi havasok felől fújó hideg szelek miatt. A földek sem olyan termékenyek, mint a dombokon fekvő szántók, mezők. Mindenféle gyümölcs terem itt. Halat még a kétnapi távolságra lévő Iaşiba is szállítanak innen.”²

A török hadak gyakran vonultak itt Lengyelország felé. Ajándékokat is osztogattak, majd visszatértükkor asszonyokat és gyermekeket raboltak, akiket Törökországban adtak el rabszolgának.³

¹ Torga, 1981. 105.

² Domokos, 1987. 403. In: *Codex Bandinus*.

³ Uo. 311. *Diodat Péter jelentése Moldváról*.

Első telepesei a 13. században, a szászok Erdélybe telepítése idején jöttek Moldvába Beszterce és Radna vidékéről. Először a határ magyar védői települtek kelet felé, amikor az eltolódott, még a tatárjárást megelőző időszakban. Azután szászok is jöttek az ezüst- és aranybányák művelésére.

A település neve a környéken előforduló ásványkincsgazdagságra utal. Román neve, Baia a „bánya, bania” szóból származik, amely szintén bányát jelent. A „baia” szó „bánya, akna” értelemben is használható a román nyelvben is. A középkor folyamán közismert volt magyar és német nevén is.

A lengyel király és királyné 1413-ban úgy tájékoztatta a pápát, hogy Moldvabánya, a fejedelem székhelye, virágzó katolikus központ két templommal. XIII. János pápa kérésükre 1423 körül püspököt nevezett ki Moldvabányára János dominikánus személyében, akinek megengedte, hogy a Szent Péter és Pál-templomot katedrálissá alakítsa át.¹ 1497-ben a moldvabányai püspök is magyar ember, a szegedi származású domokosrendi Batcho.² Utána 1510-ben az utolsó moldvabányai püspök, Maronoski Mihály következik.³

Azután Tatros, majd Bákó lett a katolikus élet központja. 1518-tól Tatros lett a moldvai katolikus püspökség székhelye.⁴

Moldvabánya neve először egy pecséten fordul elő, az 1200-as évekből (MCC), amelyet Auner Károly a *Revista Catolică* folyóiratban közölt a *Baiai püspökség* című írásában. A pecsét díszé Szent Hubertus szarvasa, amely a szarva között keresztet visz. A pecsét felirata: x SIGILLUM x CAPITALIS x CIVITATIS x MOLDAVIE x TERRE x MOLDAVIENSIS x (Moldva város, Moldvaország fővárosának pecsétje, lat.).⁵

A város régi neve Stadt Molde, Civitas Moldaviae, Civitas Moldaviensis, Moldavia volt.

Későbbi említései arról tanúskodnak, hogy alapítói és első lakói katolikus szászok és magyarok voltak. A sírkövek ma is őrzik né-

¹ Domokos, 1987. 539.

² Şincai, 1886. I. 501.

³ Uo. 502.

⁴ Domokos, 1987. 54. Forrás: Roesler: *Rumanische Studien*. Leipzig. 1871. 309.

⁵ Gabor, 1996. 26.

hány magyar és szász nevet, amiből a szászok régebbi volta tűnik ki. A szász alapításnak mégis ellentmond, hogy a dülő-, hegy-, víz- és helységnevek magyarok: Hanga, Békás, Delelő, Meggyeske, Halom, Somoska, Malom, Gerinces, Homoród, Farkas, Patak, Sár, Ráró, Gyula. Ezek szerint a város alapítói magyarok voltak.¹ A továbbiakban a gazdagabb szászok magukhoz ragadták a város irányítását. Sokáig mint elsősorban szász várost tartották nyilván. Ha azonban a fennmaradt névsorokat tanulmányozzuk, abból az tűnik ki, hogy kevés szász név mellett a katolikus lakosok többségének magyar neve volt. 1690-ben például a megbérmálkozott és a meg nem bérmált katolikusokat írták össze. A felsorolt nevek: Birta, Csiszpan, Dankó, Demeter, Farkas, Filek, Gergely, Istók, Lapay, Luka, Muster, Orbán, Polák, Simon, Stanislas, Szuka, Tibu, Transilvani, Varga, Veres nevek fordultak elő, majdnem mind magyarok.²

Más összeírásban is néhány német név mellett a magyar nevek voltak többségben. Ennek ellenére a misszionáriusok mind németként, szászként emlegetik, ugyanis a gazdag szászok, a város vezetői német jelleget adtak a városnak.

Oklevélben 1443. november 29-én említették, amikor Ștefan vajda megerősítette a Moldovica kolostort, Vamát és Moldovica falut 3 moldvabányai malom birtokában felesben, a neamți szerzetesekkel. És két másik malmot a moldvabányai polgárokkal felesben.³

Az első időkben szászok és magyarok képezték a többséget, majd románok is megtelepedtek, s felváltva töltötték be a vezető tisztségeket. Így már a 16. század elejétől a tanács összetétele is vegyes volt. 1570-ben Gregorius Kirschner volt a moldvabányai bíró (soltész), s amikor 1572-ben meghalt, a katolikus templomban temették el.⁴ 1586-ban a román Cosma volt a soltész, majd 1592-ben a magyar Benedek páter volt a bíró (soltész). 1614-ben Iles volt a bíró, a főpolgár pedig a magyar Miklós (Miclăuș).⁵ Egy 1667-es tanúvallomás jegyzőkönyve szerint János (Ianăș) fia Miklós (Neculai) volt a soltész, 1670-ben

¹ Domokos, 1987. 54.

² Horváth, 1994. 124.

³ Bogdan, 1913. II. 187.

⁴ Binder, 1982. 110.

⁵ Uo. 111.

pedig Toader. Egy misszionárius olasz nyelvű jelentésében azt olvashatjuk, hogy ezen moldvai vásárhelyen még 1685-ben is katolikus volt a bíró.¹

Mikor a katolikus püspökség székhelyévé tették, megemlítették, hogy lakóinak jó része szakadár (görögkeleti), s a külvárosokban nagyszámú pogány (tatár rab) él.

1588-ban a lublini rektor két jezsuitával Moldvába érkezett. Útjukról Shönhonovianus számolt be szeptember 30-án. 12 falusias város van, ahol kőtemplomok vannak. Szucsáva után második Moldvabánya volt.²

A 17. században a katolikusok itt is kisebbségbe kerültek.

Bernardino Quirini argesi és bákói püspök VIII. Kelemen pápának Rómába küldött jelentésében 1599-ben azt írta, hogy 1030 házból csak 72 katolikus család van, 435 lélek.³ A román akadémia tulajdonában van egy 1606-ból származó tájékoztatás. 15 plebániát sorol fel. Moldvabányáról azt írja, hogy szász és magyar katolikusok élnek itt, de van egy kevés szakadár román is.⁴ Paolo Bonnici de Malta, konvertuális minorita szerzetes 1630-ban írta, hogy volt ugyan templom több helységben, de papot csak Husztvárosban, Kotnárbán, Szucsáván és Moldvabányán tudnak eltartani a hívek.⁵ Bandinus Moldvába érkezésekor, 1646-ban mindössze 3 katolikus templommal rendelkező településnek, Bákónak, Husztvárosnak és Moldvabányának volt plebánosa.⁶

1641-ben Moldova apostoli vikáriusa, Diodat Péter Baksic 240 szász katolikusról számolt be. Magyarok is vannak közöttük. Bemutatta nagy templomukat. A tatárok által lerombolt templom egykori sekrestyéje szolgál templom gyanánt. Egy misszionárius látta el a híveket.⁷ Arany-, ezüst-, réz- és vasbányáiról tudósított, s megjegyezte, hogy a törököktől való félelmükben nem művelték ezeket, hogy ne nőjön az

¹ Uo. 112.

² Domokos, 1987. 61.

³ Călători, IV. 1972. 40.

⁴ Domokos, 1987. 65.

⁵ Uo. 69.

⁶ Domokos, 1987. 471. *Codex Bandinus*.

⁷ Uo. 71.

országgra kivetett adó. Beszámolt 150 román házról is, ahol 900 lélek lakott.¹

Bandinus idején a szakadároknak már 4 templomuk volt: kettő kőből és kettő fából. Hírt adott a város lakóinak egy kiváltságáról is, amelyet már régen elnyertek: a fontosabb ügyekben a saját ítéletük szerint dönthettek. Ha egy halálraítélt az ő temetőjükbe menekült, sértetlen maradt. Ez a rendelet még akkor is, a 17. század közepén megtalálható volt a város levéltárában, de már nem volt érvényben.²

A román krónikáirók szerint szász fazakasok alapították.³ Magyar és szász lakói csak bányászok lehettek. A legrégebb idők óta vámserzési joggal rendelkezett Szucsávához, Románhoz és Bákóhoz hasonlóan, ahogy az Alexandru cel Bun (Jó Sándor) 1407. évi okleveléből is kiténik, aki szabályozta a vámokat, amit a besztercei posztóra és az állatokra kivethettek.⁴ Később a kolostoroknak való adományozásokból Moldvabánya sem maradt ki. 1458. augusztus 31-én Ștefan vajda által kiadott oklevélből kiténik, hogy a város összes kocsmájának a faggyúját a moldovițai kolostornak adományozták.⁵ Egy 1741-ben kiállított oklevélből kiténik, hogy Moldvabánya akkor még vásárvárosnak (târg) számított.⁶

A 17. század végi tatárbetörések a moldvabányai katolikusokat is menekülésre kényszerítették. 1682. július 12-én Vito Piluzzi da Vignallónak, Moldva apostoli vikáriusának a Propaganda Fidéhez küldött jelentéséből kiténik, hogy itt is már csak 23 katolikus család volt, mert a lakosság a hegyekbe menekült, de visszajöttek, ha a vész elmúlt, mert az ország gazdag.⁷

A 16–17. századtól fokozatosan hanyatlott. 1467. december 15-én a Mátyás elleni csatában gyújtották fel, majd 1476 nyarán II. Mohamed szultán hadai égették fel, de még mindig megmaradt városnak. Mivel a főváros, Szucsáva közel volt, az iparosok, kereskedők fokoza-

¹ Binder, 1982. 111.

² Domokos, 1987. 71.

³ Ionescu, 1894. 10.

⁴ Uo.

⁵ Uo.

⁶ Uo. 14.

⁷ Horváth, 1994. 119.

tosan áttelepültek oda. A fémércek mennyisége csökkent, ezért már nem volt kifizetődő a bányászatuk, így a kitermelések is megszűntek. Az utolsó csapást a folticsényi vásárhely fejlődése váltotta ki, így a 18. században a politikai gazdasági központ az új megyeközpontra vándorolt át.¹

A város virágzását, a jólétet mi sem bizonyította jobban, mint az a tény, hogy innen mentek Nyugat-Európa egyetemére tanulni. A prágai egyetemen tanult 1402 és 1410 közt Iacobus de Molda, Krakóban tanult 1405 és 1455 közt Nicolaus Andree, Mathias Filozkopoter, Michael Stephan, Symon Joannis Vikerle és Laurentius Burger; míg Bécsben Ladislaus Blasij (Balázs) de Muldovia (1441) és Laurentius de Moldavia (1448).

Moldvabánya nagy katolikus központ volt: többen mentek teológiai tanulmányok céljából Csehországba, ahonnan lelkészként tértek haza, mint a Szucsávában és Kotnárbán papskodó Grossul nevű papok: Gheorghe és Grigore.

A kereskedelemben az arany és az ezüst beszerzését Moldvabányán keresztül bonyolították le a fejedelmek.

Moldvabánya fontos egyházi központ volt. Mivel sok katolikus lakosa volt, már 1345-ben ferences kolostor telephelye volt, amikor az oroszországi vikariátushoz tartozott. A ferencesek végezték az itteni katolikusok lelki gondozását.² A moldvabányai delegátus kezdettől képviselte Moldvát a konstanzi zsinaton is 1415-ben. A *Codex diplomaticus Hungariae*-ban felsorolták a részt vevő városokat: Pozsony, Trnava (Nagyszombat), Sopron, Buda, Kassa, Gyulafehérvár, Corona (Brassó), Claudiopolis (Kolozsvár), Belgrád és Kirila Moldaviae (Moldvabánya).³

Az 1792. évi osztrák katonai térkép leírásában mint nagy települést említették, 199 házzal, 113 családfővel, akik 15 ló- és 368 ökörfogatot tudtak kiállítani.⁴

¹ Gabor, 1996. 27.

² Uo. 28.

³ Uo.

⁴ Domokos, 1987. 103.

Jerney János 1851-ben megjelent munkájában megjegyezte, hogy Cantacuzino Dimitrie herceg birtoka volt.¹

Megjegyezzük, hogy legnagyobb birtokosai Carolina de Betnar márkinő örökösei voltak.² Jerney a temetőben nevezetes emberek sírkövét találta meg. 1481-ből származik Báthory András sírköve. Ezenkívül itt található Bertalanné (1498), Shatz Miklós (1500), Kirschner Gergely (1572), Anna asszony (1603), Oror Miklós (1665), Daragits Kristóf minorita szerzetes (1664), Kecskeméti Ambrus miszcionárius (1600) stb. sírja is. A nevezetes sírköveket a 15–17. században állították.³ Kovács Ferenc az 1857. évi sematizmus adatai alapján Botosány fiókegyházaként mutatta be 30 katolikus hívővel.⁴

Frunzescu 1872-ben a *Románia Topográfiai és Statisztikai Szótárában* 2663 lakossal említette. Május 6-án, július 29-én és szeptember 15-én tartott vásáraitól is beszámolt, mindegyik 2-2 napos. Régen nagyon nevezetes vára volt, de csak a romjai maradtak fenn. Hajdanában aranyat is mostak itt és érméket is vertek.⁵

A 19. század végén megjelent *Szucsáva megye földrajzi szótára* mint 620 családfővel, illetve 2570 lakossal rendelkező falut mutatta be. Legfontosabb termékei a kukorica, a zab és az árpa voltak. Búzát nem termesztettek. Jelentős területet foglaltak el a szénafüvek. Iparát 3 vízimalom (2 a Moldván, 1 a Somuzon), 1 szeszgyár, 1 vízfűrész (a Moldvából kivezető Varnica csatornán épült) és néhány kisiparos: kovácsok, csizmadiák képviselték.⁶

Nicolae Iorga, a nagy román történetíró országjáró körútjáról készült beszámolójában költői képekben mutatta be a 20. század eleji Moldvabányát: „A hajdan virágzó szász település lakói a hegyen túlról jöttek hozzáértésükkel, kapcsolataikkal, nyelvükkel, amelyet 3-4 évszázadig őriztek, és törvényükkel, amelyet idővel szintén elvesztettek. Ma kis falu nagy romokkal. A folticsényi dombok lábánál házak, gyümölcsöskertek keveréke, amelyeket keresztben végződő templom-

¹ Jerney, 1851. I. 155.

² Ionescu, 1894. 8.

³ Jerney, 1851. I. 155.

⁴ Kovács, 1870. 47.

⁵ Frunzescu, 1872. 19.

⁶ Ionescu, 1894. 8.

tornyok csipkéznek. Falusi házak, hosszú kertekkel. A 18. század stílusában épült tágas fehér épület Cantacuzino bojár háza, néhány mintaszerű gazdaság, és a polgármester háza. A bányák, a hajdan forgalmas átjáró már a múlté.”¹

Első temploma már az 1270-es években is megvolt.² Első püspöke ezt katedrálissá alakította. Szent Péter tiszteletére szentelték fel. Ezt a templomot a tatárok feldúlták, így csak a 10 lépés hosszú és 6 lépés széles sekrestyerészét használták. Alexandru cel Bun (Jó Sándor) vajda idejében kolostort és templomot építettek. Katolikus székesegyháza 50 lépés hosszú és 25 lépés széles volt a sekrestyénél. Ez a gótikus stílusú templom páratlan volt Moldvában. Öt oltára közül a főoltár Nagyboldogasszony tiszteletére készült. A mellékoltárok Szent Katalin, Szent Miklós, Nagyasszonyunk és a Szentháromság tiszteletére voltak felszentelve. A keresztelőkút alatt nyugszik Losonczy Margit, Jó Sándor vajda felesége. Négyszögletű magas kötornya terjedelmes volt, mint egy bástya.³

A mai Moldvabánya 1991-ben 6460 lakost számláló község központja, amelynek településképe nem sokban különbözik egy falutól. A 2002. évi népszámlálás 6793 lakosából a nemzetiségeket csak 47 cigány lakosa képviseli, a többiek mind románok.⁴ Katolikus lakói sincsenek jelenleg.

A múltat idéző emlékei közül megemlítjük katolikus templomának a romjait (1410), a Ștefan cel Mare alapította Fehér templom romjait (15–17. század), Petru Rares templomát 1532-ből, amely kívül-belül festett. Ezenkívül jeles történelmi emlékhely. 1465-ben Mátyás király magyar serege foglalta el Románvásár és Szucsáva bevétele után, s itt következett be az az éjszakai rajtaütés, amely miatt visszavonulásra kényszerült a magyar sereg. 1885-ben, Constantin Cantemir vajda idején, a lengyel betöréskor ismét győztes csata színtere volt: Velicico hadvezért győzték le itt. A falu déli részén, a Moldván túl egy dombtetőn emelkedik másik nevezetessége, a Cetățuia vár, amelyhez sok le-

¹ Iorga, 1982. 61.

² Révi új lexikona. XIV. 2004. 607.

³ Domokos, 1987. 403. *Codex Bandinus*.

⁴ *Anuarul Statistic al Recensământului Populației și al locuințelor*. 2002. 62.

genda fűződik. A mélyben várfalak nyomait feltételezik. A hagyomány szerint hordókba elásott pénzt és más kincseket is rejt.

Mora Prefektului (Moara Prefectului)

A csángó települések felsorolásánál a százat is meghaladja azoknak a helységeknek a száma, amelyekben valamikor, valamilyen kimutatásban csángó lakosságot tüntettek fel, de azóta nem szerepelnek, s nem lehet azonosítani őket. Ezeknek vagy megváltozott a nevük, vagy valamilyen más településbe olvadtak be. A katolikus lakosság sokszor beházasodás vagy elvándorlás miatt szűnt meg. Nagy részük néhány fős kis közösség volt, amelyek eltűntek a történelem útvesztőjében, s nem érdemes foglalkozni velük, de vannak közöttük figyelmet érdemlők is.

Ilyen település Mora Prefektului (a név jelentése: az egyházi előljáró malma), amelynek sikerült kinyomoznom a sorsát. Mora Prefektului ma Bahluj helység része, mely Kotnár község faluja. Kotnártól keletre, a Bahluj folyó teraszán települt.

Legelőször Jerney János említette, Moara Prefektura néven. Tulajdonképpen a Bahluj melletti malmokról kapta a nevét. A katolikus püspök birtoka Kotnártól keletre, itt lakik a kotnári püspöki haszonbérő. 1845 óta az öt óra távolságra levő domafalvi plebánia fiókja. 30 katolikus csángó lakója már nem tud magyarul.¹

A jászvásári katolikus vikariátus 1857. évi jelentésében is szerepelt Kotnár fiókegyházaként, 25 katolikus lakossal.² A közben készített legtöbb kimutatásban a kisebb településekkel összesítve közölték az adatait, de megemlítették az 1930. évi népszámlálás alkalmával, amikor mind a 17 katolikus lakosa magyar eredetűnek vallotta magát.³

A 19. század végén megjelent *Jász megye földrajzi szótára* úgy említette, hogy Bahluj községet 1964-ig Moara Prefectului-nak nevezték. Kotnár községhez tartozik. 1912-ben 186 lakosa volt, 1930-ban

¹ Jerney, 1851. I. 198.

² Veszely, Imets és Kovács 1870. 47.

³ Domokos, 1987. 535.

224 (ebből 17 volt katolikus), 1966-ban 361, és 1977-ben 357 lakosa volt.¹

Obreja szótárában a Moara Prefectului elnevezés is megjelenik, de azt az *Armanul* címszónál tárgyalja, amely a Dealul Mare domb kiágazása Cepelnica község területén, amelynek a lábánál raktárak (armane) voltak gabona számára. A domb magassága 150 méter. A kérdéses Cepelnica Kotnár északi szomszédja, tehát ugyanarról a településről van szó itt is.²

Gazdasága agrár állattenyésztő jellegű. Lakói földművesek és állattartók.

Az újabb dokumentumokban nincs több szó a Moara Prefectului katolikusairól. Utódaik vegyes házasságok révén áttérhettek az ortodox hitre, s a román lakosság körében kereshetjük őket, számuk ugyanis a megelőző 100 év alatt is már a felére apadt.

Moara Prefectului kapcsán meg kell említsük, hogy a 17. század második felében ezen a vidéken létezett egy másik csángó település is, amelyet ebből a századból származó források megemlítenek: Ámádsej. Ez a település, bár egyes források városként említik, nem maradt fenn. Ezt is Kotnárral szomszédosnak jelölik, akárcsak Moara Prefectuluit.

1643-ban fatemploma volt. 16 házban 102 katolikus lélek élt, másik 20 házban 100 görögkeleti.³ Bandinus is leírta mint magyar falut Kotnártól 2 stádiumnyi távolságra. Itt fakápolna van egy haranggal. Van egy oltár a Szentháromság tiszteletére. Ünnepeken a kotnári templomba mennek a község lakói. Ekkor a falu lakói a kisdedekkel együtt 99-et tesznek ki. Az *ámádsej* szó jelentése „csaló, átejítő”, mert egyrészt – mondja Bandinus – az itt élő emberek a család mesterségében járatosak, másrészt pedig az itt termő bor jóízű, és az elkábult embereket földre teríti.⁴ A kápolna felszenteléséről továbbá azt írja, hogy 1599-ben pünkösöd másodnapján Quirini megbízásából szentelték fel.⁵ 1883-ban Berkuce misszionáriust Kotnár plebánosának nevezték

¹ Obreja, 1979. 17.

² Uo. 15.

³ MCSM *Okmánytár*. 1989. 253.

⁴ Idézi Domokos, i.m. 418.

⁵ Uo. 450.

ki, s megbízták az amadzseji és a herlói egyházközségek ellátásával is.¹ 1668-ban Vito Piluzzi da Vignanello beszámolt 90 katolikus lakosáról és arról, hogy templomának semmije sincs.² A már említett Berkuce misszionárius 1678-ban azt írta, hogy Amadzsej kis fatemplomában Rossi szolgált. A városban és környékén 100-nál több katolikus élt. A pestis következtében majdnem teljesen kihaltak.³ 1682-ben Piluzzi jelentésében már csak két katolikus ház volt a fatemplom mellett.⁴

Nagypatak (Valea Mare)

Majdnem szintiszta magyar falu Nagypatak, ahol Weigand Gusztáv német nyelvészprofesszor is megjegyezte a 20. század elején, hogy a magyar nyelv ismerete nélkül nem tudott boldogulni, mert a lakosság jó része a román nyelvet nagyon gyengén vagy egyáltalán nem beszéli. Domokos Pál Péter is nagy magyar faluként mutatta be 1932-ben.

A Szeret jobb partján, annak jobb oldali mellékpatakja, a Nagy patak völgyében terül el, a Mezőségnek is nevezett termékeny Szeret menti lapályon, a völgyfő közelében, Bákótól 6 kilométerre délre. Négy részből áll: Alszeg, Felszeg, Szőlópatak (Valea Dragă) és Hegyoldal (Costiță). A legutóbbi közigazgatási reform alkalmával megszüntették mint önálló települést, és megint Forrófalvához csatolták.

Régen a Nagy patak torkolata közelében egyetlen falu volt Forrófalvával a mostani temető körül. A katolikusok menekülése idején, 1682–1750 között, amikor gyakran kellett elhagyniuk otthonukat, azok a falvak, amelyek a hadak Lengyelország felé vonulásának az útvonalába estek, elnéptelenedtek. A forrófalviak nem hagyták el falujukát, csak szélsőséges esetekben rejtöztek el az erdők sűrűjében. Bizonyosodott azonban, hogy a falu nem kell a Nagy Út mellett legyen, így a forrófalviak a Nagy patak jobb oldalán telepedtek le fen-

¹ *MCSM Okmánytár*. 1989. 252.

² Uo. 1989. 594.

³ Uo. II. 679.

⁴ *Călători străini despre țările române*. VII. 1980. 106.